
Sarjakuva mediakasvatuksen välineenä

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2016

Saara Kartimo

LAHDENSIVU

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Pedagoginen ohjaustoiminta

Tekijä	Saara Kartimo	Vuosi 2016
Työn nimi	Sarjakuva mediakasvatuksen välineenä	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää mediakasvatuksellinen sarjakuvapaja. Osana palvelumuotoilua sarjakuvapajaa kehitettiin Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiön (HRAKS) starttivalmennusryhmässä. Palvelumuotoilun aikana tehtiin asiakastarpeiden arviointia starttivalmennusryhmälle tehdyn puolistruktuoidun kyselyn ja ryhmän havainnoinnin avulla. Sarjakuvapajaa testattiin myös käytännössä, minkä jälkeen asiakkailta kerätiin palaute ja kehitettiin sarjakuvapajaa eteenpäin.

Opinnäytetyöhön kuului mediakasvatuksen asiantuntijalle puhelimitse toteutettu sekä sarjakuvaopetuksen ammattilaiselle sähköpostitse teetetty haastattelu. Haastatteluista saatua tietoa hyödynnettiin sarjakuvapajan palvelumuotoilussa yhdessä kirjallisuuden kautta kerätyn teorian tiedon kanssa.

Teoriaosuudessa käsitellään medialukutaitoa, mediakasvatusta sekä sarjakuvailmaisua. Myös kriittisen mediakasvatuksen sekä kulttuurihäirinnän näkökulmat on otettu huomioon. Teoreettisen osan tavoitteena on selvittää, mitä hyvään medialukutaitoon sisältyy ja millaisen mediakasvatuksen avulla tavoitteisiin päästään. Sarjakuvaan liittyvän tiedon avulla perehdytään syvällisemmin sarjakuvailmaisuun ja sen erityispiirteisiin.

Tutkimuksessa selvisi, että mediakasvatus on moni-ilmeistä, sarjakuva on osa mediaa ja sopii mediakasvatukseen. Opinnäytetyön tuloksena syntyi tavoitteiden mukaisesti mediakasvatuksellinen sarjakuvapaja. Opinnäytetyöprosessissa syntynyttä sarjakuvapajaa sekä kerättyä tietoa voi hyödyntää osana laajempaa medialukutaitoa ja -kriittisiä edistävää kurssikokonaisuutta. Sarjakuvapaja on myös helposti muokattavissa erilaisille asiakasryhmille tarpeen mukaan.

Avainsanat Medialukutaito, mediakriittisyys, mediakasvatus, sarjakuva

Sivut 38 s. + liitteet 7 s.

LAHDENSIVU

Degree Programme in Crafts and recreation
Pedagogic Crafts and Recreation

Author

Saara Kartimo

Year 2016

Subject of Bachelor's thesis

Comics as a means of media pedagogy

ABSTRACT

The aim of this Bachelor's thesis was to develop a media pedagogical comic workshop. As a part of a service design the comic workshop was developed and tested in the Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutusäätiö (HRAKS) kickstart coaching group. During the service design process a customer evaluation was done for the kickstart coaching group by a half structured inquiry and a group observation. The comic workshop was also tested in practice. Afterwards, feedback was collected and the comic workshop was developed further.

As a part of the Bachelor's thesis one media pedagogy professional was interviewed by phone and one comic teacher via email. The information that was gathered from interviews and literature was utilized in the comic workshop service design.

Media literacy, media pedagogy and comic expression are discussed in the theoretical part of the thesis. Media criticism and culture jamming aspects are also considered. The aim of the theoretical part is to examine what is included in good media literacy and what kind of media pedagogy the goal is achieved by. With the help of comics-related knowledge, comic expression and its characteristics are familiarized with in more detail.

In the research it was found out that media pedagogy is diverse, comics are part of media and therefore suitable for media pedagogy. In accordance with the aims, media pedagogical comic workshop was generated as a result of the Bachelor's thesis. The comic workshop and the information which was gathered during the process can be utilized as a part of more comprehensive courses improving media literacy and media criticism. The comic workshop is also easily edited to meet the needs of different groups.

Keywords Media literacy, media criticism, media pedagogy, comics

Pages 38 p. + appendices 7 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTATEORIA.....	2
2.1	Mediakasvatus.....	2
2.2	Medialukutaito.....	3
2.3	Kulttuurihäirintä.....	5
2.4	Sarjakuva.....	7
2.5	Sarjakuvan historia ja nykytilanne Suomessa.....	9
3	TYÖELÄMÄYHTEYS.....	10
3.1	Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiö.....	10
3.2	Valtakunnallinen nuorten työpajatoiminta.....	11
4	MEDIAKASVATUKSELLISEN SARJAKUVAPAJAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS.....	11
4.1	Ideointi ja suunnittelun lähtökohdat.....	12
4.2	Palvelumuotoilu.....	13
4.3	Asiakastarpeiden arviointi.....	13
4.3.1	Kysely.....	13
4.3.2	Tutustumiskäynti HRAKSiin Starttivalmennuksen tiloihin.....	17
4.4	Mediakasvatuksellinen sarjakuvapaja Starttivalmennusryhmälle.....	17
4.5	Palaute.....	24
5	HAASTATTELUT.....	27
5.1	Sarjakuvataiteilija, KM, TM Joonas Lehtimäki.....	27
5.2	Maantieteilijä, globaalikasvattaja Eeva Kemppainen.....	28
6	TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI.....	29
7	POHDINTA.....	33
	LÄHTEET.....	35
	KUVAT.....	37
	HAASTATTELUT.....	38
Liite 1	Kyselylomake	
Liite 2	Ohjaussuunnitelma	
Liite 3	Arviointilomake	

1 JOHDANTO

Medialukutaidot kuuluvat tärkeänä osana nykypäivän kansalaistaitoihin. Mediakriittisyyden tärkeys on noussut viime vuosina esiin muutamien yhä aggressiivisemmin disinformaatiota levittävien valemedioiden vuoksi. Trol-laaminen, eli tahallinen häiriköinti ja ärsyttäminen internetkeskusteluissa sekä vihapuhe ovat saaneet paljon jalansijaa myös sosiaalisessa mediassa. Nämä ilmiöt yhdessä sensaatiohakuisen kaupallisen median kanssa edistävät medialukutaidotonta ja -kriittiköntä ilmapiiriä. Huoli näistä ilmiöistä nosti esiin kysymyksen: Miten ohjaustoiminnan artenomi voisi työllään edistää medialukutaitoa yhteiskunnassa?

Aiheen valintaan vaikuttivat myös omat kiinnostuksen kohteet ja osaaminen. Olen aina seurannut aktiivisesti ajankohtaisia asioita, kulttuuri-ilmiöitä ja politiikkaa. Olen myös aikaisemmalta ammatiltani media-assistentti ja saanut senkin kautta aika laajan käsityksen paitsi median toiminnasta, myös tuottamisesta. Vuosien varrella olen kehittynyt tarkkasilmäiseksi ja kriittiseksi median havainnoijaksi.

Valitsin menetelmäksi sarjakuvan, koska sen käyttö ohjauksissa on minulle ennestään tuttua ja olen harrastanut sarjakuvia lapsesta saakka. Varsinkin poliittinen sarjakuva ja pilapiirroksiset ovat aina kommentoineet hyvin terävästi ja älykkäästi yhteiskuntaa, joskus jopa paremmin kuin muut mediat. Sarjakuvan avulla on monta muuta välinettä helpompi tarttua vaikeisiin aiheisiin, rikkoa tabuja ja ilmaista asioita rohkeasti. Näen sarjakuvan linkittyvän medialukutaitoon kiinnostavalla tavalla.

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda toimiva mediakasvatuksellinen sarjakuvapaja, jota voi tarvittaessa hyödyntää myös laajemman mediakasvatuksellisen kurssin osana. Koska tutkimus tähtää tuotteen syntymiseen, kyseessä on soveltava tutkimus. Lisäksi tavoitteena on tutkia ja edistää mediakasvatusta, medialukutaitoa ja mediakriittisyyttä Suomessa.

Tutkimuksen aihe rajautuu sarjakuvaan medialukutaitoa edistävänä menetelmänä. Teoriaosuudessa avataan mediakasvatuksen, medialukutaidon sekä kulttuurihäirinnän käsitteitä. Lisäksi perehdytään palvelumuotoiluun ja sarjakuvaan ilmaisumuotona.

Opinnäytetyölläni ei ole tilaajaa, mutta osana palvelumuotoilua kehitin sarjakuvapajaa Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutusäätiön Starttivalmennusryhmässä Riihimäellä. Tutkimusmenetelminä käytin kyselyitä, havainnointia sekä valokuvadokumentointia sarjakuvapajan suunnittelu-prosessin aikana. Haastattelin myös yhtä mediakasvatuksen ammattilaista puhelimitse sekä sarjakuvaopettajaa sähköpostilla.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on: Miten kehitetään toimiva mediakasvatuksellinen sarjakuvapaja? Lisäksi tutkitaan mitä elementtejä hyvä medialukutaito sisältää, millaisia menetelmiä ohjaustoiminnan artenomi voi käyttää mediakasvatuksessa, miten sarjakuva linkittyy medialukutaitoon ja

miten se toimii mediakasvatuksen välineenä. Luvussa 4 kerron sarjakuvapajan ideoinnista, palvelumuotoilusta sekä esittelen kyselyjen sekä palautteiden tulokset. Raportin lopussa pohdin sarjakuvapajan kehitysideoita sekä käyn läpi tutkimuksen, haastattelujen ja toiminnallisen osion tuloksia.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTATEORIA

Seuraavassa luvussa käsittelen mediakasvatusta, medialukutaitoa, kulttuurihäirintää sekä sarjakuvaa. Kulttuurihäirintä on mukana, koska sen avulla voi toteuttaa luovasti mediakriittisyyttä. Perehdyn myös sarjakuvailmaisun erityispiirteisiin, opetukseen sekä sarjakuvan nykytilaan ja historiaan Suomessa.

2.1 Mediakasvatus

Laajan määritelmän mukaan media on mikä tahansa ilmaisuväline, joka mahdollistaa kommunikaation. Tällöin mediaksi voidaan lukea kaikki viestinnän muodot. Myös taide voidaan nähdä osana mediaa, koska sekin on kommunikoinnin ja viestinnän väline. (Merilampi 2014, 43.) Yleensä sanalla media tarkoitetaan joukkotiedotusvälineitä ja erityisesti lehdistöä. Poliitikot ja julkisuuden henkilöt puhuvat usein ”median ajohahdista”. Media on ikään kuin elollistettu hirviö, joka riepottelee, vääristelee ja salailee.

Media on nyky-yhteiskuntamme arjessa läsnä lähes kaikkialla. Se auttaa meitä kommunikoimaan, hoitamaan asioita ja viihtymään (Murto, Laine & Romppainen 2015, 2). Viimeisen kahdenkymmenen vuoden sisällä olemme tottuneet olemaan yhä enenevässä määrin median kuluttajien lisäksi myös median tuottajia. Tähän kehityskulkuun on vaikuttanut paitsi helppokäyttöisen ja tehokkaan teknologian yleistyminen, myös sosiaalisen median suosio.

Käsite mediakasvatus liittyy yhteen kaksi toisistaan kaukana oleva sana; media ja kasvatus. Mediakasvatuksen synonyymi on mediapedagogiikka. (Merilampi 2014, 42–43.) Medialukutaidon käsitteen monimuotoisuus voi aiheuttaa paineita mediakasvattajalle, joka koettaa pohtia täytyykö mediakasvatuksessa ottaa huomioon kaikki median ulottuvuudet. Yksittäinen toiminta ei kuitenkaan voi vastata kaikkiin tavoitteisiin, eikä se voi huomioida kaikkia näkökulmia. Mediakasvatus sisältää paljon erilaisia sisältöjä ja kasvattajan on päätettävä mihin osa-alueeseen keskitytään ja mikä on kasvatuksen tavoite. Tämä vaatii tavoitteiden ymmärtämistä, keskustelua sekä kasvatuksellista pohdintaa. (Ruokamo, Kotilainen & Kupiainen 2016, 50.)

Suomalaisessa mediakasvatuksessa korostuvat vuorovaikutuksen ja kulttuurin käsitteet. Media määritellään viestien välityksellä tapahtuvaksi kulttuuriseksi vuorovaikutukseksi ja mediakasvatus on sen luomisen, ylläpitämisen ja muuttamisen opettamista. (Merilampi 2014, 172.) Mediakasvatuksen tavoitteena on vahvistaa kriittisyyttä, uteliaisuutta ja itsetuntemusta sekä kannustaa kansalaisia tuottamaan itse mediasisältöjä (Murto ym. 2015,

2). Globaalina ilmiönä mediakasvatuksessa painottuvat ihmisoikeuskysymykset, konfliktinratkaisutaidot, sanan- ja ilmaisunvapaus sekä kulttuurien välinen kommunikaatio (Ruokamo ym. 2016, 26).

Suomessa toimii tällä hetkellä useita erilaisia tahoja mediakasvatuksen edistämiseksi. Julkisen sektorin toimijoita ovat valtio ja kunnat, kolmannella sektorilla yhdistykset, kansalaisjärjestöt ja muut kulttuuri- ja taidelaitokset. Lisäksi mediakasvatuksessa toimivat erilaiset media-alan yritykset ja yhdistykset, ylipistot ja korkeakoulut. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 9.)

Suomen peruskoulun opetussuunnitelman suhtautuminen mediakasvatukseen on monilta osin ristiriitaista. Tavoitteena on kasvattaa itsenäisesti ajattelevia ja kriittisiä, mutta toisaalta myös kuuliaisista ja tuottavia kansalaisia globaalin markkinaliberalismin tarpeisiin. (Herkman 2007, 27–29.) Mediateknologiaan liittyvien taitojen kytkeminen mediakasvatusajatteluun on yleistä. Kuluttamiseen ja yrittämiseen keskittyvissä tietoyhteiskuntavisioidissa mediateknologia on keskeisessä roolissa. Ristiriita kuluttamisen ja kriittisyyden välillä kulminoituu käsityksissä, jotka liittyvät media- ja viestintäteknologian käyttäjiin. Kulutuskeskeisyydestä huolimatta median käyttäminen on myös aktiivista merkitysten tuottamista ja tulkintaa, jolla voi olla myös vastarinnan aineksia. (Herkman 2007, 30–31.)

Ristiriitoja aiheuttaa myös vanhahtava valistusajattelu, jonka mukaan avuttomia lapsia täytyy suojella väkivaltaa ja seksiä pursuavalta mediatarjonnalta. Samaan aikaan lasten mediateknologiataitoihin luotetaan ja heitä kannustetaan mediakulutukseen. Kriittisen mediakasvatuksen tärkein tehtävä onkin päästä tämän tyyppisten eettisten perusteiden epämääräisyyksistä. Kuluskriittisyys ja uusliberalismin vastustaminen sisältyvät kriittiseen kasvatukseen. Tarkoitus ei kuitenkaan ole ummistaa silmiä nykykulttuurin dynaamisuudelle ja positiivisille mahdollisuuksille. (Herkman 2007, 32–33.)

2.2 Medialukutaito

Käsitys medialukutaidosta on tärkeä mediakasvatuksen lähtökohta (Pekkala 2015, 10). Medialukutaito on käsitteenä monimuotoinen, eikä sen määrittelystä olla vielä päästy täysin yhteisymmärrykseen. Käsitteen laajuus ja moninaisuus on sekä heikkous että vahvuus. Medialukutaito sisältää kaiken median, joten sitä voi soveltaa monella tavalla. Toisaalta monitulkintaisuus voi vaikeuttaa käsitteen ymmärtämistä varsinkin niille, joille aihealue on tuntematon. (Ruokamo ym. 2016, 37–38.)

Medialukutaidon synonyymina käytetään mediakompetenssia. Mediakompetenssissa on kyse vastaanoton lisäksi median käyttö- ja soveltamiskyvystä. Mediataitoihin kuuluu muun muassa vastaanotetun tiedon ja viihteen arviointi- ja analysointitaito, viestintävälineiden monipuolinen käyttö itseilmaisuuksiin, yhteiskunnalliset ja yhteisölliset vuorovaikutustaidot, poliittinen ja yhteiskunnallinen aktiivisuus sekä eri viestintäteknologioiden ja -välineiden hallinta. (Herkman 2007, 48.)

Medialukutaito on erilaisten mediasisältöjen luku-, analysointi- ja tuottamistaitoa. Hyvällä medialukutaidolla on paljon yhteistä sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kanssa. Sen avulla pystytään erottamaan tarun ja totuuden ero ja otetaan haltuun muita viestinnän ominaisuuksia, kuten rakentavan palautteen anto. Medialukutaitoinen ihminen osaa luovia sujuvasti erilaisissa mediaympäristöissä ja kykenee valitsemaan roolinsa niissä aina tarpeen mukaan. (Murto ym. 2015, 2.)

Medialukutaitoon olennaisesti liittyvä kriittisyys ei tarkoita kielteisyyttä. Kriittisessä ajattelussa arvostelmat puuttuvat eriarvoisuuteen ja kriittisyys pyrkii solidaarisuuteen sekä tasa-arvoisuuteen. Se on uteliaisuutta, kiinnostusta maailmasta, ihmisistä ja meidän yhteisestä tulevaisuudestamme, valitsevan tiedon ja uskomusten kyseenalaistamista, ennakkoluulottomuutta, totuudellisuutta ja yhteiskunnallisuutta. (Herkman 2007, 36.) Kriittisyyden käsitettä yritetään tänä päivänä omia rasistisen vihapuheen välineeksi, mutta viha ei ole kriittisyyden synonyymi.

Monet ihmiset haluavat uskoa sinnikkäästi esimerkiksi urbaaneihin legendoihin ja nettihuijauksiin. Jotkut myös pysyvät omassa kannassaan, vaikka tieto osoitettaisiin vääräksi. Tämä johtuu siitä, että ihmiset luonnostaan välttävät tietoa, mikä sotii heidän maailmankuvaansa vastaan ja hakeutuvat sellaisen tiedon pariin, mikä vahvistaa heidän maailmankuvaansa. Tätä kutsutaan vahvistusharhaksi. Lisäksi voimakkaat mielipiteet ja jatkuva toisto vaikuttavat väärän tiedon vahvistumiseen. (Vehkoo 2016.)

Nykyään kuka tahansa pystyy luomaan uskottavan näköisiä sivustoja, jolloin myös väärää tietoa levittävä blogi voi vaikuttaa oikean toimittajan tekemältä lehdeltä. Suomen medialukutaidon taso on herättänyt paljon keskustelua viime vuosina vihapuheen sekä journalistisia ohjeita noudattamattomien valemedioiden vuoksi.

Suomen Journalistiliitto on laatinut ammatillisen eettisen ohjeistuksen sanomalehtien, tv-kanavien ja vastaavien viestimien toimittajille. Ohjeiden tavoitteena on ammattieettisen keskustelun edistäminen sekä sananvapauden vastuullinen käyttö joukkoviestimissä. (Julkisen sanan neuvosto 2011.) Ohjeissa puhutaan muun muassa journalistin aseman väärinkäytön välttämisestä sekä lähteiden maininnasta ja nämä eivät esimerkiksi MV-lehden kaltaisissa roskamedioissa toteudu lainkaan.

Medialukutaidon tulee kuulua kaikille, eikä se saa olla luokka- tai sosioekonominen kysymys. Media ei ole uhka, mutta medialukutaidottomuus on. Mediakasvatusta ei voi jättää tekemättä. Huhuihin perustuvat valemediat, jotka vastustavat valtamediaa ja kieltävät tosiasiat kasvattavat jatkuvasti suosiotaan. Elämme aikaa, missä lähdekritiikillä, medialukutaidolla ja medioihin liittyvällä yleissivistyksellä on yhä suurempi merkitys. Tänä päivänä mediakulttuurin pimeillä sivukujilla elävä vihapuhe ja suvaitsemattomuus aiheuttaa suurta huolta monissa. Medialukutaitoinen kansalainen osaa tarkastella asioita eri näkökulmista, ottaa kantaa, kohtelee toisia paremmin, kunnioittaa sananvapautta ja vaatii lähteiden tarkistamista. (Ludnvall 2015, 11–16.)

Mediatekstin aktiivinen ymmärtäminen vaatii taustatietoja siihen viittaavista merkityksistä, jotka ei välttämättä ole näkyvissä. Pitäisi osata lukea rivien välejä ja katsoa kuvien taakse, sekä kyetä seuraamaan median välityksellä tapahtuvaa julkista keskustelua. Tähän auttaa myös laaja yleissivistys. (Merilampi 2014, 153.)

2.3 Kulttuurihäirintä

Taiteen ja aktivismin rajapinnassa tapahtuva kulttuurihäirintä ja sen tuotteenä syntyvät teokset ja ilmiöt antavat monipuolisia välineitä medialukutaitoon. Se on yhteiskunnallista kommentointia ja taiteen muodossa tapahtuvaa protestointia, joka kyseenalaistaa laaja-alaisesti erilaisia valtarakenteita. Termin alle mahtuu monenlaista toimintaa graffititaiteesta performansseihin. (Lattunen 2013, 26.)

Kulttuurihäirintä ei ole poliittista taidetta, vaan se on politiikkaa, joka käyttää taiteen keinoja. Häirinnällä pyritään häiritsemään erityisesti kulutuskulttuuria ja sen mukana tulevia negatiivisia ilmiöitä. Tästä hyvänä esimerkkinä on vastamainosten tai tunnettujen tuotemerkkien muokkaaminen. Kulttuurihäirintä kritisoi ahdasta kuluttajamuuttia sekä kaupallisuutta ja vaatii aktiivista tulkintaa yleisöltään. Taiteen muotoinen politiikka ei ole yksiselitteistä, vaan avointa ja luovaa vastarintaa, reflektivismiä eli ratkaisujen työstämistä teoissa, teoksissa ja tulkinnoissa. (Lattunen 2013, 26–27.)

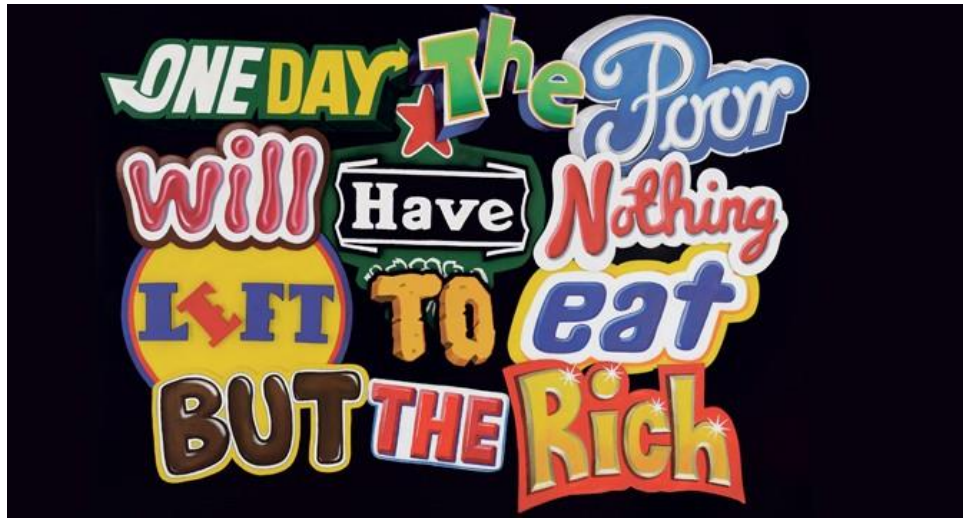
Kulttuurihäirintä on saanut vaikutteita muun muassa 1950- ja 1960-lukujen vaihteen situationisteilta, jotka käyttivät avantgarden keinoja ”spektaakkeliyhteiskunnan” haastamiseen. Liikkeen johtohahmo Guy Debord tarkoitti spektaakkeliyhteiskunnalla massamediakulttuurin kyllästämää dystopiaa, missä kuvien merkitys on ylikorostunut ihmisten välisessä yhteiskunnallisissa suhteissa. Tällaisessa yhteiskunnassa kuvat saavat totalitaristisen olemuksen ja yhdessä kapitalistisen järjestelmän kanssa ne hallitsevat ja ohjaavat ihmisten sosiaalista ja yhteiskunnallista mielikuvitusta. (Lattunen 2013, 27.)

Spektaakkeliyhteiskunnan orjuuttavien kuvien vastustamiskeinoiksi situationistit tarjosivat kuvien haltuunottoa kritiikin tarkoituksiin. Tätä he toteuttivat muokkaamalla ja yhdistelemällä kuvia uusiin asiayhteyksiin. Tämän lisäksi he painottivat rutinoituneiden kokemusten vastustamista, kaupunkitilaan heittäytymistä sekä sen herättämien tunnelmien ja reaktioiden tutkimista. (Lattunen 2013, 27.)

Aikamme on äärimmäisen visuaalista. Kuvat täyttävät kodit, työpaikat ja kaupunkitilat. Kuvakulttuurin merkitys on tullut aiempaa näkyvämmäksi ja vaikutusvaltaisemmaksi kaikkialla. (Herkman 2007, 62–63.) Kulttuurin kuvallistuksessa olisikin hyvä puhua yhä enemmän kuvasivistyksestä. Visuaalinen lukutaito on havaintokyvyn herkkyyttä, nonverbaalista kielen hallintaa. (Merilampi 2014, 152.)

Mediakonsernien monialaisuus mahdollistaa niin monimuotoisen ja laajan markkinoinnin, että varsinkin populaarikulttuurista kiinnostuneiden lasten ja nuorten on mahdollista välttyä erilaisten tuotemerkkien omaksumiselta.

Esimerkiksi Disney on luonut itsestään brändin, joka tunnustetaan jokaisessa maailman kolkassa. (Herkman 2007, 154.) Mainonnan tutkija Nando Malmelin on puhunut koko kulttuurin mainonnallistumisesta. Nykykulttuuria voidaan nimittää myös pr-kulttuuriksi; erilaisille poliittisille, taloudellisille ja ideologisille intresseille yritetään luoda kilpaa positiivisia mielikuvia julkisuudessa. Tuotemerkkien näkyminen on yhä useammin maksettua, täysin suunniteltua ja tarkoitushakuista. Esimerkiksi suosituiksi muodostuneita stailausohjelmia voidaan tarkastella tuotesijoittelun ja piilomainonnan kannalta. Niissä erilaisia tuotteita vaihtamalla ollaan muuttavinaan myös identiteettejä, mikä opettaa kuluttamiseen ja bränditalouteen. (Herkman 2007,155-158.)

Kuva 1. Jani Leinonen. One day. Viitattu 24.2.2016. Saatavissa <http://uusi.voima.fi/blog/arkisto-voima/one-day/>

Suomen ehkä tunnetuin kulttuurihäirikö on taiteilija Jani Leinonen, jolla oli aiheeseen liittyvä näyttely ”Tottelemattomuuskoulu” Kiasmassa 04.09.2015 - 31.01.2016. Leinonen on käynyt useiden tunnettujen tuotemerkkien kimppuun (ks. kuva1) . Hän on yhdistänyt muun muassa Raision Elovena-kaurahiutalepaketeissa sekä Chiquita mainoksissa esiintyviä naisia yllättäviin, provosoiviin yhteyksiin ja mestannut Ronald McDonald -patseen osana taideperformanssiaan. (Tamminen 2013, 150.)

Ilmaisjakelulehti Voimassa on julkaistu vastamainoksia vuodesta 1999 lähtien. Voiman toimittaja Jari Tamminen käsittelee Häiriköt – kulttuurihäirinnän aakkoset kirjassa kulttuurihäirintää laajempänä ilmiönä. Yritykset määrittelevät enenevässä määrin elinympäristön visuaalisen ilmeen ja myös sen, miltä itse näytämme. Tämä kaventaa demokraattisen vaikuttamisen mahdollisuuksia. Kaupunkitila on pyhitetty kaupallisuudelle ja sitä hallitsevat yritykset. Demokratia tarvitsee kriittisiä kansalaisia, jotka näkevät yhteiskuntamme kipupisteet ja tuovat ne myös rohkeasti esille. (Tamminen 2013, 29.)

2.4 Sarjakuva

Sarjakuvat ovat yhdistelmä kuvataidetta ja kirjallisuutta. Ne voivat olla vakavaa ja älyllisesti haastavaa tai kevyttä ja helppoa viihdettä. Niiden tekeminen ei aina vaadi piirustustaitoa tai edes pitkää tarinankerrontaa, koska hyvä idea kantaa pitkälle. Joskus taas sarjakuvat voivat olla visuaalisesti ja teknisesti huippu laadukkaita ja pitkiäkin graafisia novelleja.

Sarjakuva on vähintään kaksiruutuinen, koska se sisältää aina tarinan. Sanomalehdissä esiintyvät yksiruutuiset kuvat ovat pilapiirroksia. Ville Ranta on Suomen tunnetuimpia pilapiirtäjiä. Hän ravistelee kirkon jäykkää ja kestävä imagoa ja piirtää pilapiirroksiaan tällä hetkellä Kirkko ja kaupunki lehteen (ks. kuva 2). Hänen pilakuvansa ovat aiheuttaneet useita kohuja Suomessa. Rannan mukaan tämä johtuu kuvan suoruudesta. Jos kuva on voimakas kannanotto, se provosoi herkästi. (Kettunen 2014.)

Kuva 2. Ville Ranta. Kesätervehdys. Viitattu 24.2.2016. Saatavilla: <http://www.valomerkki.fi/puheenvuorot/ville-ranta-kesatervehdys>

Mikkosen mukaan (2005) sarjakuva on monimediaalista. Se ei välttämättä edellytä mitään tekstiä, mutta usein sekä sanalla että kuvalla on oma tehtävänsä kokonaisuuden kannalta. Toinen voi olla hallitsevassa asemassa, ne voivat täydentää toisiaan tai tuoda vastakohtaisiakin näkökulmia tarinaan. (Kairavuori 2012, 136.) Lentokoneen turvaohjeet ovat kenties maailman tunnetuin sarjakuva. Sarjakuvaa voi käyttää myös valistukseen ja propagandaan. Tästä hyvänä esimerkkinä kaduilla jaettavat uskonnolliset traktaatit, joilla ihmisiä yritetään käännäyttää eri uskontoihin. (Lehtioja 2012, 11.)

Sarjakuva toimii erinomaisesti opetusvälineenä ja sen avulla voidaan integroida toisiinsa esimerkiksi äidinkieltä, kuvataidetta ja historiaa. Sarjakuvaa voi käyttää melkein pä minkä tahansa sisällön opettamiseen. Myös oppijoiden erilaisuus tulee huomioitua. Tiedollinen oppija keskittyy tiedon hankkimiseen kun taas toiset panostavat kirjalliseen tai kuvalliseen ilmaisuun. (Koivunen 2008, 9.)

Kuvataideopetuksessa sarjakuva on taipuisa foorumi, joka kehittää sommitelua, liikkeen kuvausta, rytmiä, kuvakerronnan perusteita sekä visuaalisten viestien kriittistä tarkastelua. Sarjakuvalla on potentiaalia erityisesti kriittisen pedagogiikan näkökulmasta. Esinerin (2002) mukaan ajatusten ilmaisu tietyn materiaalin (kuten tussin) avulla kehittää itsesäätelyä ja oman toiminnan ohjaamista, mikä on keskeistä oppimiselle. (Kairavuori 2012, 135–137.)

Ammattilaiset kuvailevat sarjakuvan tekemisprosessin usein vaikeaksi, kun taas lapsista ja nuorista se on helppoa. Teksti voi antaa anteeksi kuvien tekniset puutteet ja toisinpäin, mikä luo paljon onnistumisen mahdollisuuksia. Sarjakuvien tekeminen kehittää piirustus- ja kirjoitustaidon lisäksi paljon muitakin taitoja. Esimerkiksi ruutujen rajallisuus vaatii epäolennaisten asioiden poistoa ja päätöksentekoa. (Eräsaari 2012, 7.)

Sarjakuva on edullinen menetelmä, koska alkuun pääsee ihan perus kynien ja papereiden kanssa. Joustavuutensa ja monipuolisuutensa vuoksi ne sopivat lukutaidottomillekin. Tästä hyvänä esimerkkinä Leif Packalenin järjestöaktivistien kanssa kehittämä ”ruohonjuurisarjakuva” -metodi. Ruohonjuurisarjakuvat toimivat tehokkaasti erilaisten järjestöjen kampanjatyökaluina. Niillä voi olla suuri merkitys maailman köyhillä syrjäseuduilla, missä ei ilmesty edes sanomalehtiä. Tarinoiden aiheet voivat nousta erilaisista ihmisoikeuskysymyksistä ja niiden avulla voidaan jakaa myös terveystietoa. Sarjakuvissa voidaan käsitellä vaikeitakin asioita kevyemmässä muodossa. (Packalen 2007.) Sarjakuvien tekeminen voi olla myös terapeutista esimerkiksi omaelämäkerrallisuuden sekä yksilöllisen kynänjäljen arvostuksen kautta (Kuutti 2012, 3).

Sarjakuvaa lukiessa tulkitaan tiedostamatta lukemattomia erilaisia koodeja ja merkkejä. Lukuprosessi ei ole myöskään lineaarinen. Lukija seuraa kyllä kerronnallisesti suunniteltua ruutujärjestystä, mutta samaan aikaan silmäilään usein koko sivua tai aukeamaa. Välillä saatetaan palata katsomaan edellisiä ruutuja, kokonaisuutta tai pieniä yksityiskohtia. Sarjakuvissa kuvat voivat korvata tekstin ja toisaalta teksti voi olla hyvinkin visuaalisessa roolissa. Tekstit ovat osa piirroksia ja luovat sarjakuvien äänimaailman. Medialukutaito on avuksi sarjakuvan moni-ilmeisen kieliopin tulkinnassa. (Koivunen 2008, 8.)

Sarjakuvan omaleimaisinta kerrontaa ovat onomatopoeettiset eli luonnon ääntä jäljittelevät äänitehosteet. Nämä ilmaisut luetaan visuaalisesti, vaikka ovatkin kirjoitettua kieltä. Ne ovat tärkeä osa sarjakuvan äänten kuvausta ja niiden avulla hahmotetaan muun muassa äänen suunta, voimakkuus, sävy ja aiheuttaja. Äänitehosteisiin voi liittyä muita sarjakuvalle ominaisia visuaalisia keinoja kuten vauhtiviivoja tai pölypilviä. Myös kirjainten graafinen

asu, kuten pehmeys tai terävyys vaikuttaa äänitehosteen mielikuvaan. (Jokin 2011, 111–116.)

Kiinnostava hahmo on hyvän sarjakuvan perusta ja toisinaan se voi määrittellä koko sarjakuvan tarinan. Hahmon suunnittelussa alkuun pääsee jo kolmella ominaisuudella. Stereotypit ja liioittelu ovat hyviä keinoja. (Lehtimäki 2012, 21.) Hahmo voi olla mikä tahansa, vaikkapa elollistettu esine tai luonnonvoima kuten salama.

Idea ratkaisee paljon. Se voi muodostua esimerkiksi jostain itselle tärkeästä asiasta, jonka haluaa jakaa muiden kanssa. Monet käyttävät kaavaa, missä ensin kirjoitetaan käsikirjoitus ja piirtäminen aloitetaan vasta kun suunnitelma on valmis. Perus säännöt, kuten asioiden kertominen kuvin tekstin sijaan, hahmojen selkeä visuaalinen erotus toisistaan, lukusuunnan ja tarinankerronnan loogisuus auttavat tekemisessä. (Lehtioja 2012, 9.) Ohjauksen kannalta nämä ovat tärkeitä asioita, jotka on hyvä tuoda esille aiheesta ja välineistä riippumatta. Olen itse käyttänyt ohjauksissa ideoinnin tukena teemoja scifistä kansanperinteeseen ja käyttänyt tekniikoina muun muassa puun polttamista kolvilla sekä kankaanpainantaa.

Sarjakuvan tekoa kannattaa kokeilla ennakkoluulottomasti erityisryhmien kanssa. Haptisen eli tuntoaistiin perustuvan sarjakuvan tekeminen mahdollistaa sarjakuvailmaisun näkövammaisille, jolloin materiaaleina voi käyttää esimerkiksi erilaisia kankaita, pahveja ja kuplamuovia. (Lehtonen 2012, 14.) Valokuvaus voi tulla apuun motoristen rajoitteiden kanssa, toki kuvat ja kollaasit käyvät muutenkin sarjakuvien kuvituksiksi. Valokuvaus sopii hyvin oman kaupunkiympäristön tai luonnon tarkkailuun, jolloin esiin voi tarvittaessa nostaa kriittisiä näkökulmia ja sarjakuvat voi koota kokonaan löydetyistä esineistä tai luonnonmateriaaleista. Myös valmiita sarjakuvien suunnitteluun tarkoitettuja mobiilisovelluksia on saatavilla. Sarjakuvien skannaaminen ja värittäminen erilaisten kuvankäsittelyohjelmien avulla vahvistaa tekniikan hallintaa, mikä on hyvä lisä myös mediakasvatuksesta näkökulmasta.

2.5 Sarjakuvan historia ja nykytilanne Suomessa

1950-luvulla mietittiin vakavissaan sitä, tulisiko sarjakuvien tekeminen ja jakelu määritellä rikokseksi. Tähän vaikutti osaltaan yhdysvaltalainen kirja *Seduction of the Innocent*, jonka mukaan sarjakuvat edistivät nuorisorikollisuutta ja olivat muutenkin haitallisia lapsille. Sarjakuvia pidettiin epäsiiveillisenä aineistona. Sarjakuvien pelättiin horjuttavan yleisiä moraalikäsitteitä ja johdattavan lukijat vääränlaiseen asennoitumiseen. Myös varsinaisen kirjallisuuden syrjäyttämistä pelättiin. Sarjakuvan asema pysyi pitkään ongelmallisena ja se määriteltiin virallisten tahojen puolelta roskaviitteeksi. (Heikkinen 2011, 56–59.)

Sarjakuva alkoi saada kunnolla taidemuotona tunnustusta vasta 1990-luvulla, jolloin sarjakuvalle myönnettiin ensimmäiset taiteilija-apurahat. Suomen sarjakuvakenttä on muuttunut paljon viimeisen 20 vuoden aikana. Sarjakuvatuotannon määrä on moninkertaistunut ja työskentely perustuu nyky-

ään usein selkeään taiteilijaidentiteettiin. (Heikkinen 2011, 67.) 2010-luvulla sarjakuva voi erittäin hyvin ja sitä julkaistaan monipuolisesti sekä sanomalehdissä että albumeina (Jokinen 2011, 32).

Suomen sarjakuvaseura perustettiin vuonna 1971. Sen tehtävänä on lisätä sarjakuvan arvostusta ja toimia alan asiantuntijaorganisaationa sekä tiedottajana. Suomen sarjakuvaseura on sarjakuvantekijöiden, lukioiden, keräilijöiden, kriitikoiden, kääntäjien ja tutkijoiden yhdistys. Helsingissä toimiva vuonna 2008 perustettu Sarjakuvakeskus on tärkeä osa yhdistyksen toimintaa. Sarjakuvakeskuksessa järjestetään monipuolista sarjakuvan opetusta ja tiloissa toimii myös kattava sarjakuvakauppa sekä galleria. (Suomen sarjakuvaseura ry n.d.)

Sarjakuvataidetta voi opiskella lyhytkurssien lisäksi Suomessa Aalto yliopistossa sivuaineena sekä erillisillä sarjakuvalinjoilla monissa kansanopistoissa. Näistä vanhin ja maineikkain on Limingan taidekoulun kaksivuotinen sarjakuvalinja.

3 TYÖELÄMÄYHTEYS

Tässä luvussa esittelen työelämäyhteyteni eli HRAKSin sekä sen sisällä toimivan Starttivalmennusryhmän. Sain tietoa ryhmästä nettisivujen lisäksi työpajavalmentaja Hanna Mattsonilta tutustumiskäynnin yhteydessä. Lisäksi kerron lyhyesti valtakunnallisesta nuorten työpajatoiminnasta sekä tämän hetkisestä nuorisotyöttömyyden tilasta, koska työttömyyden torjuminen on työpajatoiminnan tärkein tavoite.

3.1 Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiö

Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiö eli HRAKS tekee etisivää nuorisotyötä sekä tarjoaa erilaisia palveluja työllistämisen edistämiseksi Hyvinkään-Riihimäen seudulla. Säätiön tehtävänä on myös kehittää ja edistää alueen ammatillista koulutusta. Palvelun piiriin kuuluvat nuoret, aikuiset, työttömät, yrittäjät, alanvaihtajat ja kuntoutujat. (HRAKS n.d.)

Starttivalmennusryhmä kestää 6–12 kuukautta ja siinä on yhteensä 12 asiakasta. Starttivalmennukseen voivat osallistua 17–28 -vuotiaat nuoret. Asukkaat ovat hyvin erilaisista lähtökohdista ja heitä yhdistää lähinnä opiskelu- tai työpaikan puute. (Mattson, henkilökohtainen tiedonanto 26.1.2016.)

Ryhmä kokoontuu maanantaisin, tiistaisin ja keskiviikkoisin. Yksi tavoitteista on säännöllisen viikkorytmin sisäistäminen. Ryhmän pääasiallinen tarkoitus on vahvistaa asiakkaiden valmiuksia niin, että he onnistuisivat jatkossa hankkimaan opiskelu- tai työpaikan. (Mattson, henkilökohtainen tiedonanto 26.1.2016.)

Erilaiset Green Care menetelmät ovat tärkeä osa toimintaa. Ryhmä käy viikoittain ulkoilemassa ja joskus käydään kotieläinpihoilla tai löytöeläin-

deissa. Lisäksi ryhmässä käytetään erilaisia kuvataide- ja käsityömenetelmiä. Keskiviikkoisin tehdään yleensä jotain rennompaa, eli käydään esimerkiksi pelaamassa biljardia tai katsotaan elokuvia. (Mattson, henkilökohtainen tiedonanto 26.1.2016.)

3.2 Valtakunnallinen nuorten työpajatoiminta

HRAKSiin Starttivalmennus on osa valtakunnallista nuorten työpajatoimintaa. Työpajat pyrkivät parantamaan yksilön arjenhallintataitoja. Työpajojen toiminta perustuu tekemällä oppimiseen ja sen tukena käydetään erilaisia yksilö- ja ryhmävalmennusmenetelmiä. Toiminta tähtää opiskelu- tai työpaikan saantiin. Nuorten työpajatoiminta toteuttaa osaltaan nuorisotakuuta ja on osa nuorisolaissa säädettyä nuorten sosiaalista vahvistamista. Nuorten työpajatoiminta kattaa 93% Suomen kunnista. (Valtakunnallinen työpajayhdistys n.d.)

Starttivalmennusmenetelmää soveltavien työpajojen asiakkaiden näkemyksistä ja kokemuksista on tehty selvitys vuonna 2015. Selvityksen pohjalta syntynyt raportti Starttivalmennuksesta asiakasnuorten äänellä on osa valtakunnallisen työpajayhdistyksen Startti parempaan elämään -juurruttamishanketta. Haastatteluun osallistui 50 nuorta kymmenellä paikkakunnalla. Raportin mukaan nuoret ovat pääosin tyytyväisiä starttivalmennusryhmien toimintaan varsinkin erilaisten arjen hallintaan liittyvien työkalujen kautta, mutta toisaalta myös häpeävät ryhmään osallistumista ja ”syrjäytynyt” -leimaa. Eniten arvostettiin ohjaajien läsnäoloa, neuvoja, auttamishalua sekä aitoa kiinnostusta nuorten asioista. Starttipajoilla oleilun ja sosiaalisen kanssakäymisen tärkeys korostui vastauksissa. Nuorten palautteissa kritiikkiä saivat osakseen epämotivoiva läsnäolopakko ja sen puitteissa esimerkiksi käsityöt. (Kesä 2015, 5–8.)

Nuorten työpajatoiminnan päätavoite, eli nuorten työllisyyden parantaminen ei ole käytännössä toteutunut. Vuonna 2014 tehdyn valtakunnallisen työpajakyselyn mukaan työpajajakson jälkeen 8% nuorista sijoittui työelämään ja 19% pääsi koulutukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 17.) Nuorisotakuusta huolimatta nuorisotyöttömyys on kasvanut viime vuosien aikana. Työpajalla saatu innostus voi lopahtaa pian, koska kilpailu on kovaa ja resursseja työllistämiseen ei ole riittävästi. Nuorille ei pitäisi luoda liikaa turhia odotuksia, vaan kertoa totuudenmukaisesti uusliberalistisen talouspolitiikan negatiivisista seurauksista. (Nironen 2015.) Nuorten, eli 15–24-vuotiaiden työttömyysaste oli tammikuussa 2016 21,1% eli 1,1% edellistä vuotta enemmän. (Tilastokeskus 2016.)

4 MEDIAKASVATUKSELLISEN SARJAKUVAPAJAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Tässä luvussa kerron sarjakuvapajan ideoinnista sekä lähtökohdista. Avaan myös palvelumuotoiluprosessia, johon kuului asiakastarpeiden arviointi, ryhmän havainnointi sekä palautteen kerääminen. Esittelen kyselyjen sekä palautteiden tulokset sekä sarjakuvapajan toteutuksen kirjallisesti sekä kuvien avulla.

4.1 Ideointi ja suunnittelun lähtökohdat

Pohdin aluksi, että voisin kokeilla sarjakuvapajaani useammassakin paikassa, esimerkiksi kouluissa ja eräässä taidemuseossa. Ymmärsin kuitenkin pian resurssieni rajallisuuden, joten päätin toteuttaa pajan testauksen korkeintaan kahdessa paikassa.

Olin syksyllä 2015 yhteydessä Oranssiin ja heidän suunnaltaan tuli toive, että voisin yhdistää sarjakuvapajani osaksi heidän suunnittelemaansa yhteiskunnallisen vaikuttamisen leiriä. Tämä suunnitelma kuitenkin kariutui loppumetreillä, koska leiri ei kerännyt riittävästi osallistujia. Idean HRAK-Sista yhteistyökumppanina sain ALU-koordinaattori Anna Holopaisen sähköpostista, missä kerrottiin nuorten työpajatoiminnan kehittämishankkeesta ja sen kautta avautuvista työelämyhteyksistä opinnäytetöihin liittyen.

Keskustelimme HRAKsin toiveista sähköpostitse. Muutaman sähköpostin jälkeen päätimme, että pidän mediakasvatuksellisen sarjakuvapajan HRAKSin Starttivalmennusryhmässä. Olin tämän jälkeen yhteydessä lähinnä työpajavalmentaja Hanna Mattsoniin. Hänen kanssaan käytyjen keskustelujen avulla sain hyvän kuvan Starttivalmennusryhmän luonteesta, saimme sovittua ja toteutettua tutustumiskäynnin sekä järjestettyä muita käytännön asioita. Hanna Mattson osallistui myös sarjakuvapajaan, teki tehtävät asiakkaiden kanssa ja arvioi sarjakuvapajan onnistumista.

Sarjakuvaopetuksen suunnittelussa hyödynsin paljon aikaisempia tietojani, havaintojani ja kokemuksiani sarjakuvaopetuksesta harjoitteluissa ja projekteissa. Yleensä sarjakuvaohjauksissani on painottunut itse sarjakuvailmaisun opettaminen, kun taas tämän opinnäytetyön pääpaino oli mediakasvatuksessa.

Mediakasvatukseen liittyvien näkökulmien ideoinnissa auttoi aito kiinnostus aiheeseen. Mediakasvatukseen, mediakriittisyyteen ja kulttuurihäirintään liittyvää materiaalia löytyi runsaasti ja kerätystä tiedosta oli helppo inspiroitua. Suunnittelun tueksi kävin läpi monia mediakasvatukseen liittyviä verkkosivustoja. Myös alan kirjallisuus antoi paljon uusia oivalluksia, mutta myös tuki ja laajensi aikaisempia käsityksiäni siitä mitä mediakasvatus on ja mitä se ei ole.

Opinnäytetyö ja tulevat sarjakuvapajat pyörivät aktiivisesti päässäni ja välillä ideoita tuli yllättävissäkin tilanteissa, jolloin pyrin kirjaamaan ideoita opinnäytetyöpäiväkirjaan. Inspiraation lähteinä toimivat myös musiikki, musiikkivideot, animaatiot, elokuvat, kuvataiteet ja sarjakuvat. Monet aikaisemmatkin kokemukset ovat osoittaneet, että kaikkia taidemuotoja voi käyttää tukemaan toinen toisiaan. Sain muista taidemuodoista myös tuki- ja menetelmiä sarjakuvapajaani.

Kriittinen asenteeni edesauttoi löytämään materiaalia, joka kyseenalaistaa yhteiskuntaa ja kritisoi myös mediaa. Minun piti tietoisesti painaa hieman jarrua, jottei koko sarjakuvapaja olisi muuttunut pelkäksi kapitalismin vastaiseksi opetustuokioksi. Pyrin pitämään asiakkaat ja heidän tarpeensa ensisijaisesti mielessä. Mediakasvatuksellisesta näkökulmasta on tärkeää, että

asiakkaille itselleen syntyy uusia näkökulmia ja että he ajattelevat ja oivaltavat asioita itse, ei se että ohjaaja syöttää heille omia valmiita ajatuksiaan.

Lähestyin sarjakuvapajaa humanistisen oppimiskäsityksen kautta. Oppijalla on mahdollisuus omaan kriittiseen tulkintaan ja aiemman opitun soveltamiseen. Itseohjautuvuus, kokemuksellisuus ja sen reflektointi, sekä vuorovaikutus muiden kanssa on tärkeä osa oppimista. Oppimista ohjaavat oppijan omat tarpeet ja motivaatio. Opettaja tai ohjaaja on pikemminkin tukija, kuin kaikki tietävä auktoriteetti. Asetelma, missä oppija kokee voivansa vaikuttaa oppimiseensa tekee tilanteesta oppijalle mielekkään ja turvallisen. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu n.d.)

4.2 Palvelumuotoilu

Hyödynsin sarjakuvapajan suunnitteluprosessissa palvelumuotoilua, johon sisältyi asiakastarpeiden arviointi, havainnointi sekä palvelun muokkaaminen yhdessä asiakkaiden kanssa.

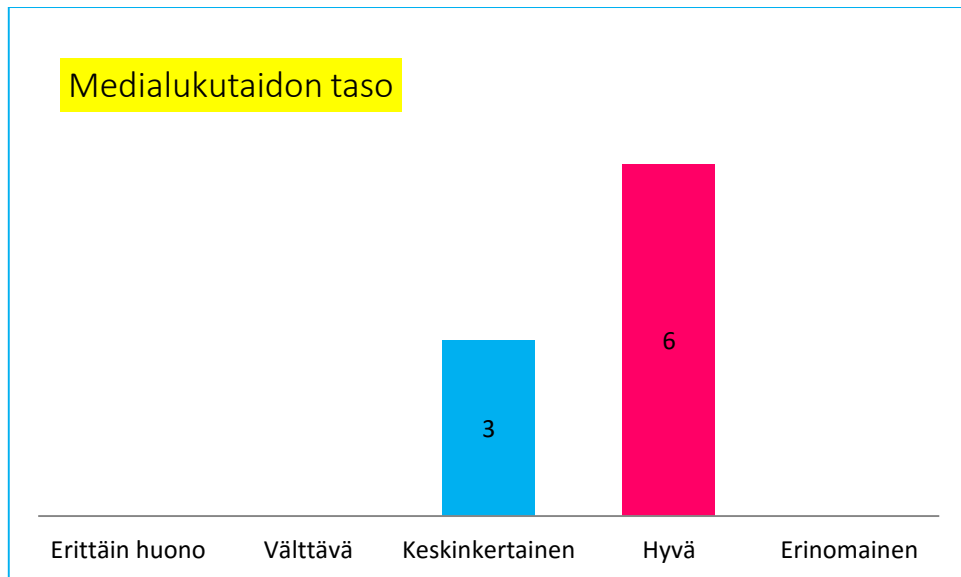
Palvelumuotoilussa hyödynnetään käyttäjätiedon keräämistä ja käyttäjän näkökulma on aina keskiössä. Käyttäjätieto on pelkkiä asiakastietoja syvällisempää ja sen avulla pystytään luomaan aidosti hyödyllinen palvelu oikeille käyttäjille. Asiakas on paitsi palvelun vastaanottaja, myös aktiivinen käyttäjä. Palvelumuotoilu lähtee kokonaisvaltaisesta asiakasymmärryksestä, joka koostuu tarpeiden, tunteiden, inhimillisen toiminnan ja motiivien ymmärtämisestä. (Miettinen 2011, 13–14.)

Empaattinen muotoiluajattelu on palvelumuotoilijalle tärkeää. Tällaiset ajattelijat huomaavat asioita, joita muut eivät ehkä huomaa, tarttuvat optimistisesti haasteisiin ja myös kyseenalaistavat erilaisia rajoituksia. (Miettinen 2011, 27.) Palvelumuotoilussa tuotekehittelyn painopiste on ideoiden muokkaamisessa asiakkaiden kanssa. Palveluideaa voidaan kuvata visuaalisesti ja sitä testataan mm. erilaisilla prototyypeillä tai näyttelemällä palvelutilanteita. Palvelumuotoilu perustuu toistuvaan yhteissuunnitteluun, mikä mahdollistaa suunnitteluprosessien jalostumisen. (Miettinen 2011, 21–23.)

4.3 Asiakastarpeiden arviointi

4.3.1 Kysely

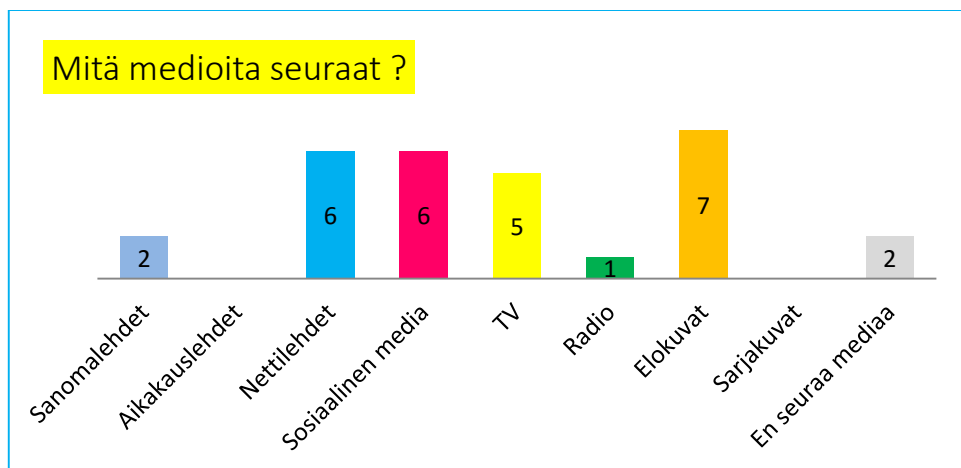
Lähetin HRAKS:ille 19.1.2016 puolistrukturoidun kyselyn, jossa oli yhteensä 7 kysymystä. Kysely auttoi hahmottamaan Startti- valmennus ryhmän medialukutaidon tasoa ja suhdetta mediaan, sekä millaisia etukäteistietoja ja -taitoja heillä on sarjakuvailmaisesta ja sarjakuvan tekemisestä. Kyselyyn vastasi kaksi naista ja seitsemän miestä, jotka olivat 17–25-vuotiaita.

Kuvio 1. Asiakstarpeiden arviointi: medialukutaidon taso

Kuusi ryhmästä arvioi oman medialukutaitonsa hyväksi ja kolme keskinkertaiseksi (ks. kuvio 1). Suomen medialukutaidon suhteen mielipiteet jakaantuivat hieman enemmän; hyväksi sen arvioi viisi, keskinkertaiseksi kaksi ja välttäväksi yksi.

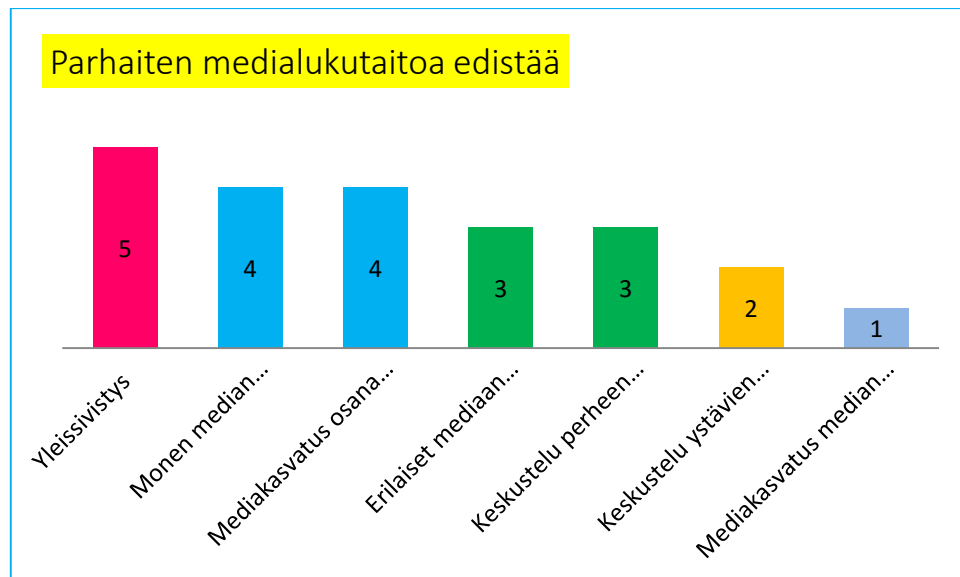
Medioista eniten ryhmässä seurattiin elokuvia (7), sosiaalista mediaa (6) sekä nettilehtiä (6). Sanomalehtiä seurasi kaksi ja radiota yksi. Sarjakuvia ja aikakauslehtiä ei seurannut kukaan ja kaksi ryhmästä ei seurannut mediaa ollenkaan (ks. kuvio 2).

Kuvio 2. Mitä medioita seuraat?

Nettimediaista suosituin oli kyselyn mukaan YouTube (9). Toiseksi eniten seurattiin Facebookia (5) sekä iltalehti.fi sivustoa (4). Harrastuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin liittyviä nettilehtiä sekä keskustelufoorumeja seurasi kolme. Yle.fi, hs.fi, iltasanomat.fi, Snapchat ja Instagram saivat kyselyssä kaksi seuraajaa. Mtv3.fi, seiska.fi, ylilauta.org, 4chan.org, erilaiset blogit,

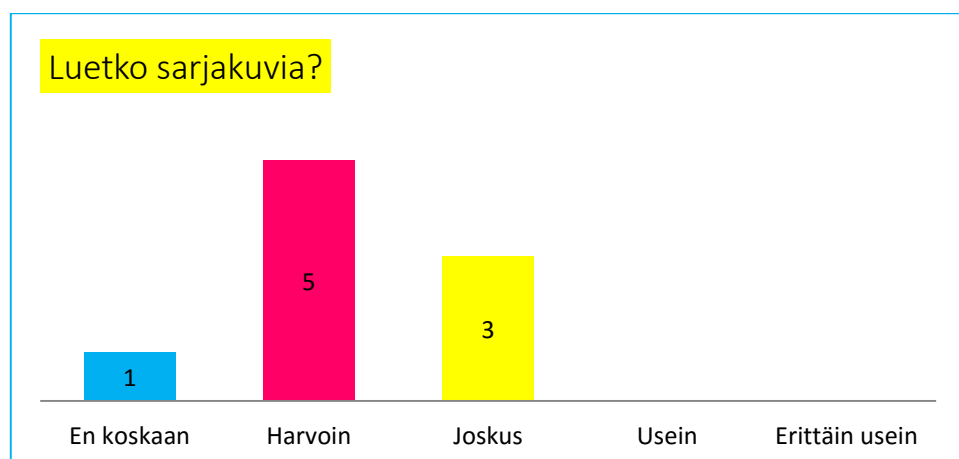
IRC-galleria ja Pinterest saivat kaikki yhden seuraajan. Esimerkiksi talouselämä.fi, city.fi, mvlehti.net tai kyselyssä mukana olleet ulkomaiset nettilehdet eivät saaneet yhtään seuraajaa.

Kuvio 3. Parhaiten medialukutaitoa edistää

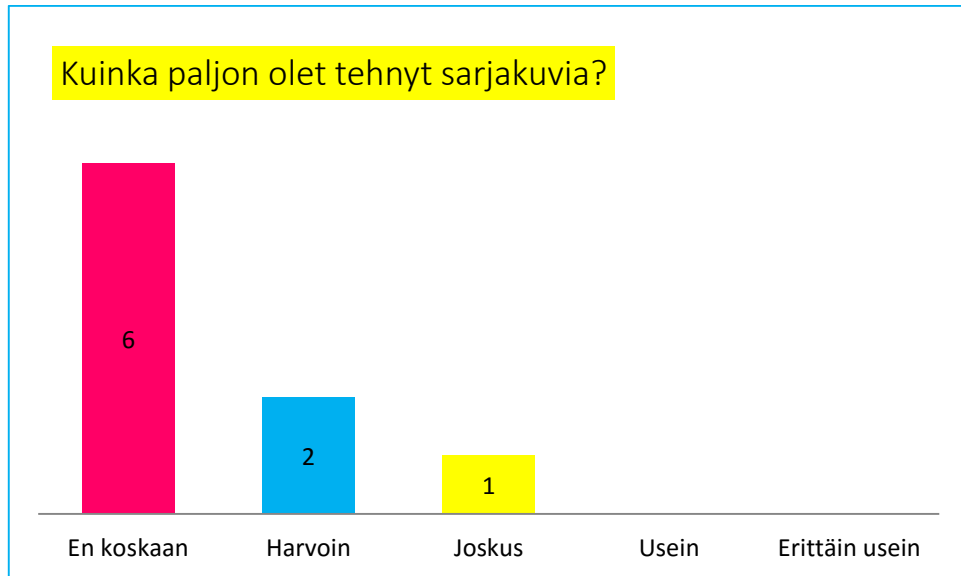
Ryhmän mielestä parhaiten medialukutaitoa edisti yleissivistys (5), mahdollisimman monen erilaisen median seuraaminen (4), mediakasvatus osana peruskoulun opetusohjelmaa (4), erilaiset mediaan liittyvät harjoitukset ja pajat (3), keskustelu perheen kanssa (3), keskustelu ystävien kanssa (2) ja mediakasvatus median kautta (1) (ks. kuvio 3).

Ryhmän kokemus sarjakuvista oli vähäinen (ks. kuvio 4). Enemmistö (5) vastasi, että lukee sarjakuvia vain harvoin ja kolme vastasi lukevansa niitä joskus. Yksi vastanneista ei koskaan lue sarjakuvia.

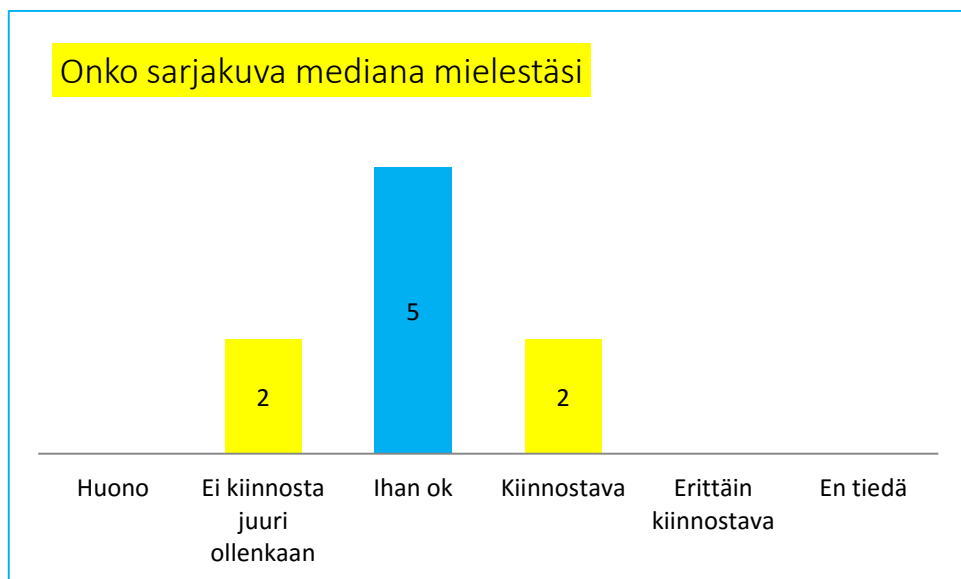
Kuvio 4. Luetko sarjakuvia?

Enemmistö (6) vastasi, ettei ole koskaan tehnyt itse sarjakuvia (ks. kuvio 5). Kaksi oli tehnyt sarjakuvia harvoin ja yksi joskus.

Kuvio 5. Kuinka paljon olet tehnyt sarjakuvia?

Sarjakuva oli enemmistön (5) mielestä mediana ihan ok. Kahden mielestä se oli kiinnostava ja kaksi oli sitä mieltä, ettei se kiinnosta juuri ollenkaan (ks. kuvio 6).

Kuvio 6. Onko sarjakuva mediana mielestäsi?

Näiden tietojen pohjalta otin sarjakuvapajan suunnittelussa huomioon ryhmän mielestä kiinnostavimman median eli YouTube:n sekä elokuvan käytön, erilaisiin medioihin tutustumisen sekä mediakritiikin korostamisen. Itse sarjakuvan teossa huomioin ryhmän kokemattomuuden, joten keskityin motivointiin ja ideoiden kehittelyyn, joka madaltaa tekemisen kynnystä.

4.3.2 Tutustumiskäynti HRAKSin Starttivalmennuksen tiloihin

Kävin tutustumassa HRAKSin Starttivalmennuksen tiloihin ja ryhmään 26.1. Kyselin samalla starttivalmentajien toiveita sarjakuvapajan suhteen ja haastattelin työpajavalmentaja Hanna Mattsonia.

HRAKSin Riihimäen toimipiste sijaitsee teollisuusalueella hieman syrjässä Riihimäen keskustasta. HRAKS Starttivalmennuksella on käytössä kolme huonetta, missä ensimmäinen on rennompi käsityötila. Sen lisäksi käytössä on esimerkiksi kankaanpainantaan tai märkähuovutukseen sopiva huone vesipisteineen sekä luokkamainen tila, missä voi pitää luentoja isommalle porukalle tai näyttää esityksiä videotykillä.

Asiakkaat ovat yleensä aika vaihtelevasti paikalla ja vähimmillään läsnä on kaksi asiakasta. Tutustumiskäyntini aikana paikalla oli kahdeksan henkilöä. Ryhmä teki erilaisia koristeita ystävänpäivää varten. Osa jatkoi aikaisempia neulahuovutustöitään ja pari asiakasta karstasi villaa. Tunnelma oli aika rauhallinen ja hiljainen. Osa vaikutti hieman melankoliselta ja motivaatio päivän askarteluja kohtaan ei ollut ihan huipussaan.

Kyselin tutustumiskäynnin yhteydessä suullisesti ryhmältä toiveita sarjakuvapajan suhteen, mutta he eivät oikein osanneet vastata kysymyksiini. Tähän vaikutti ehkä yleinen epävarmuus vierasta kyselijää kohtaan. Lisäksi kysymykseen oli luultavasti vaikea vastata senkin takia, että ryhmän jäsenillä oli hyvin vähän tai ei ollenkaan kokemuksia sarjakuvista. Keskustelin yhden asiakkaan kanssa hieman enemmän. Keskustelusta jäi päällimmäisenä mieleen tulevaisuuden haaveet omasta asunnosta sekä opiskelu- ja työpaikasta. Hän korosti myös ystävyyden ja mielekkään päihteettömän vapaaajan vieton merkitystä esimerkiksi musiikin parissa keikoilla ja festivaaleilla.

Starttivalmennuksen ohjaajat toivoivat monipuolisuutta, ryhmätyöskentelyä sekä uusien näkökulmien esiintuomista esimerkiksi rasismien suhteen. He kertoivat myös motivoinnin haasteellisuudesta sekä siitä, että kysymyksiin vastaaminen ja ylipäätään avautuminen ryhmässä voi olla vaikeaa.

Tutustumiskäynnin pohjalta halusin tuoda sarjakuvapajaan sopivasti haastavuutta, mutta myös viihteellisyyttä. Ryhmä voi tarvita hyvin paljon motiivointia, mikä vaatii kunnioittavaa ja tasa-arvoista kohtelua ohjaajan puolelta. Tiedostan, että ryhmässä on paljon piileviä kykyjä ja taitoja. Koin, että voin oppia paljon myös ryhmältä sen sijaan että aliarvioisin heitä esimerkiksi liian yksinkertaisten tehtävien muodossa. Panostin myös ohjauksen rentouteen, jotta puheenvuorojen käyttäminen olisi helpompaa. Uusia näkökulmia ryhmä sai etenkin sarjakuva-analyysien ja loppukeskustelun myötä.

4.4 Mediakasvatuksellinen sarjakuvapaja Starttivalmennusryhmälle

Toteutin oppinäytetyöhöni kuuluvan mediakasvatuksellisen sarjakuvapajan 17.2.2016 kello 9:00–14:00 Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiön starttivalmennusryhmälle. Paikalla oli yhteensä 13 ryhmäläistä,

joista 2 ei osallistunut sarjakuvapajaan ollenkaan ja 2 lopetti kesken hyvin varhaisessa vaiheessa.

Saavuin paikalle 8:30 ja tein kaikki etukäteisvalmistelut, eli laitoin tietokoneen sekä videotykin päälle ja piirustusvälineet ja tehtävät esille. Opetuksen piti alkaa tasan kello 9:00, mutta suurin osa saapui paikalle reilusti myöhässä. Olin varautunut tähän varaamalla alkuun 15 minuuttia säätöaikaa. Jaoin jokaiselle paperit ja kynät luokan edessä olleelta pöydältä. Joillekin myöhässä tulleille vein tarvikkeet sen jälkeen kun he olivat istuneet paikalleen.

Näytin alkuun lyhyen animaatiopätkän, jonka tavoitteena oli motivoida osallistujia tekemiseen ja rentouttaa tilannetta. Animaation katsomisen jälkeen kävin vielä joitakin pätkiä siitä uudestaan läpi ja havainnollistin sarjakuvailmaisun ja animaation yhtäläisyyksiä. Toin esille esimerkiksi sen, ettei hahmon tarvitse välttämättä olla anatomisesti realistinen, vaan hahmon pää voi olla kohtuuttoman suuri ja kaula tai muut jäsenet voivat venyä miten sattuu. Liioittelu on joskus vaan hyvästä ja esimerkiksi raivo voi muuttaa hahmon ulkomuodon kokonaan. Tässä välissä kerroin humoristisesti ja lyhyesti myös omista työttömyyskokemuksistani sekä eräästä työnhakukursista, jonka aikoinaan koin täysin turhaksi. Koin, että tämän kertominen herätti ryhmässä luottamusta ja toi minut samalle tasolle heidän kanssaan.

Alussa oli hieman säätämistä, koska ryhmän jäsenet saapuivat paikalle hyvin eri aikoihin. Tämän vuoksi jouduin selittämään esimerkiksi sarjakuvapajan luonteesta sekä opinnäytetyöhön liittyvästä tutkimuksesta useamman kerran. Esittelin itseni vasta animaation näyttämisen jälkeen, mutta toisaalta siinä vaiheessa oli jo enemmän porukkaa paikalla.

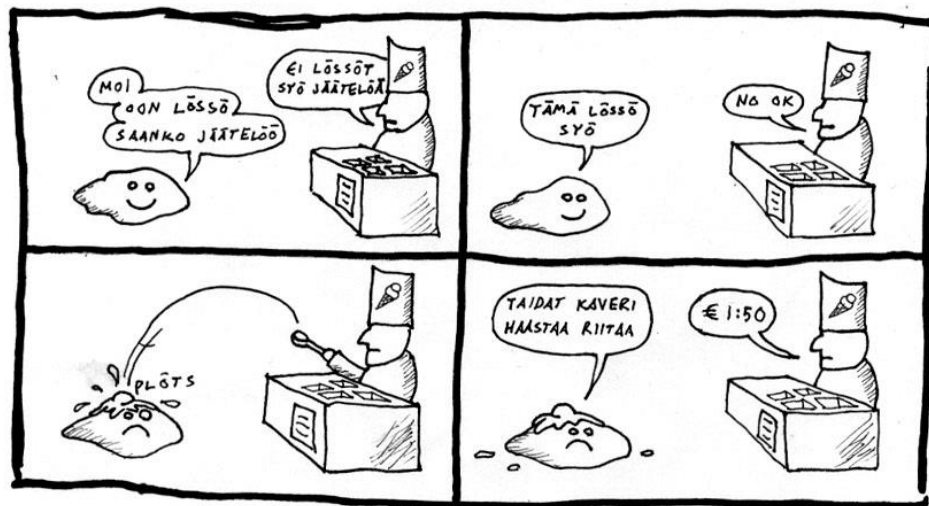
Seuraavaksi katsoimme yhdessä videotykillä erilaisia sarjakuvia. Olin valinnut 17 sarjakuvaa tai sarjakuvakuvitusta, joiden ilmaisutyyli vaihteli laidasta laitaan. Näytin esimerkiksi Alan Mooren Watchmen sarjakuvasta tehdyn elokuvaversioiden pohjalta muokatun musiikkivideon sekä muutamia poliittisia sarjakuvia ja pilapiirroksia. Tikku-ukko esimerkkinä toimi Cyanide and Happiness sarjakuvat.

Starttivalmennuksen ohjaajat olivat etukäteen toivoneet, että sarjakuvapajani toisi osallistujille uusia näkökulmia rasismien suhteen. Tähän liittyen esittelin Naif Al-Mutawan The 99 –sarjakuvan (ks. kuva 3), joka perustuu islamin ”99 jumalan kauniiseen nimeen”. (Al-Mutawa 2010.) Kyseisen sarjakuvan näyttämisen tarkoituksena oli herättää keskustelua ennakkoluuloista ja siitä, miten sarjakuva tai ylipäätään taide voi toimia sillanrakentajana eri kulttuurien välillä.

Kuva 3. Naif Al-Mutawa. The 99. Viitattu 24.2.2016. Saatavissa <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/features/the-all-islamic-super-heroes-muslim-children-love-the-99-comics-but-hardliners-loathe-their-creator-10101891.html>

Käytin esimerkkinä myös Tuukka Virtaperkon strippisarjakuvia, jotka toisinaan on piirretty aika suuripiirteisesti, mutta joissa on usein loistavia ideoita ja musta huumori rikkoo rajoja oivaltavasti (ks. kuva 4). Virtaperkon sarjakuvat havainnollistavat hyvin sen, että hahmot voivat todellakin olla mitä vain ja ne voi erottaa aika yksinkertaisillakin piirteillä.

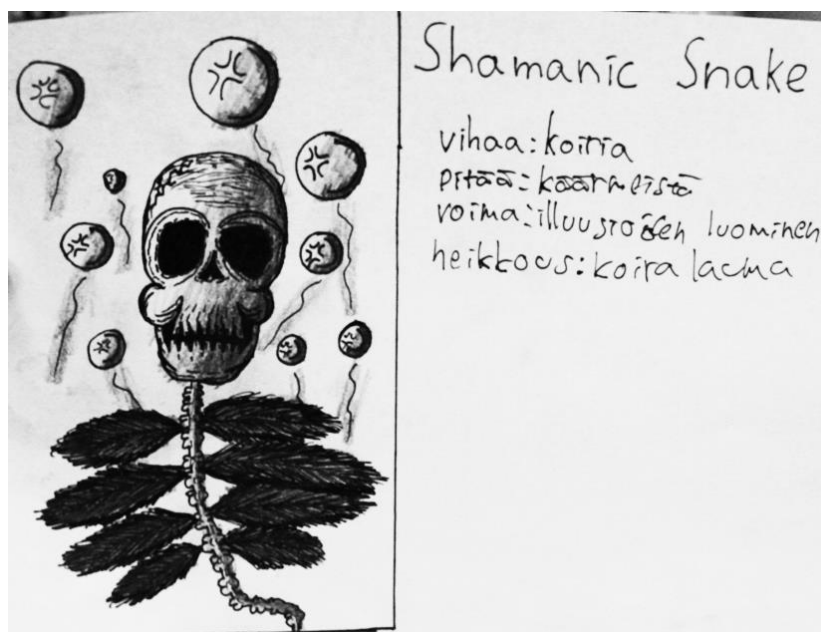
Kuva 4. Tuukka Virtaperko. Lössö. Viitattu 24.2.2016. Saatavissa <http://tuukkavirtaperko.net/comic/1/>

Jokaisen tuli myös kirjoittaa esimerkisarjakuvista ja kuvituksista joitakin havaintoja paperille, esimerkiksi millainen tunnelma sarjakuvassa on, onko kuva hyvä vai huono ja millaisia hahmoja siinä esiintyy.

Ennakkotietojen mukaan ryhmän eniten käyttämä media netissä oli YouTube, joten näytin ryhmälle Kauppisen maan siirto firma -videon, josta muodostui muutama vuosi sitten nettimeemi eli internet-ilmiö. Nettimeemit ovat verkossa leviäviä sisältöjä, joita ihmiset muokkaavat ja levittävät eteenpäin (Kerkelä 2012). Vuonna 2013 luotu Kauppisen maan siirto firma -meemi elää vieläkin sosiaalisessa mediassa. Meemin tekijät ovat luoneet Kauppisen Peteen liittyen satoja väärennettyjä profiileja Facebookiin, joista osa on Peten keksittyjä sukulaisia ja osa työskentelevinänsä firmassa. (Pau-nonen 2015.) Yrityksellä on myös omat nettisivut ja sen logolla myydään kaikenlaista t-paidoista kahvikuppeihin.

Videon jälkeen keskustelimme lyhyesti siitä, että onko mainos todellinen vai keksitty ja mitä muita ajatuksia se herättää. Kerroin myös keksittyjen profiileiden tehtailusta ja siitä, että ne voivat joskus hauskuttaa ihmisiä, mutta niillä voi saada myös paljon pahaa aikaan. Meemin tarkoitus oli paitsi herättää kriittisiä ajatuksia sosiaalisesta mediasta, myös virittää ryhmä hahmonluontitehtävään.

Kahvitauon jälkeen annoin ohjeet oman hahmon suunnittelua varten. Aloitimme nimen luonnista, johon käytimme apuna anagrammeja. Anagrammi on sana tai lause, joka koostetaan kirjaimia vaihtamalla. Tässä hyödynsimme myös Arrak Software anagrammiohjelmaa, jolla esimerkiksi omasta nimestä voi tehdä nopeasti anagrammin. Nimen sai toki myös keksiä muillakin tavoilla. Oma hahmo piirrettiin A4-paperille ja kuvan viereen kirjoitettiin hahmon tärkeimmät ominaisuudet, kuten mitä se vihaa ja rakastaa, mitkä ovat sen mahdolliset voimat ja heikkoudet (ks. kuva 5).

Kuva 5. Valmis hahmokortti: Shamanic Snake.

Tekemisen ohessa kerroin kiinnostavan hahmon tärkeydestä sarjakuvan kannalta. Painotin myös uudestaan sitä, ettei hahmon välttämättä tarvitse olla ihminen, vaan se voi olla vaikkapa lyijykynän pätkä tai valonkatkaisin. Hahmokortin tekemiseen oli varattu 30 minuuttia aikaa ja se meni yllättävän

nopeasti. Lisätehtävänä kannustin tekemään lisää hahmoja, esimerkiksi päähahmon vihamiehen tai rakastetun.

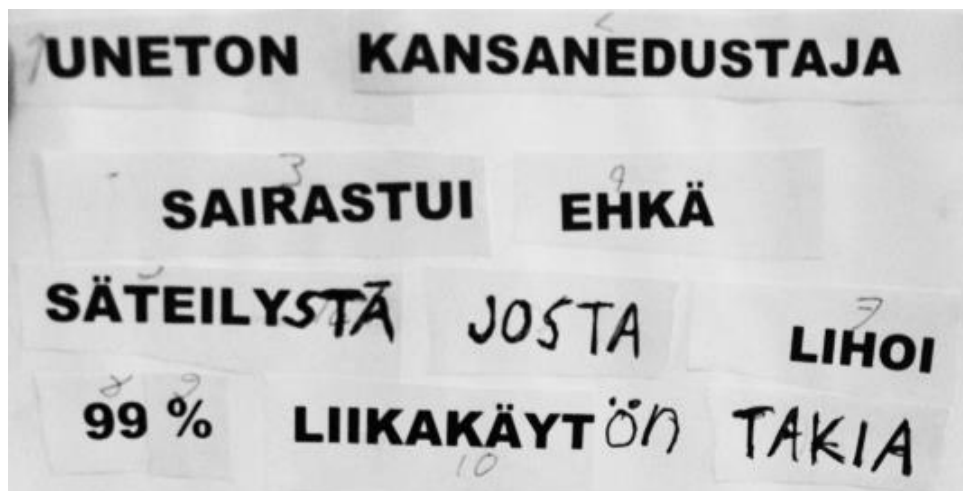
Ruokailun jälkeen jaoin lähekkäin istuvat 3–4 hengen ryhmiin. Ryhmätyöskentely aiheutti aluksi hieman vastahakoisuutta, mutta pysyin ryhmätyön kannalla jämään rauhallisesti. Ryhmätyöskentelyä oli toivottu myös HRAKSiin henkilökunnan puolelta.

Ryhmien tehtävänä oli luoda kohulööppejä. Lööppeissä käytettiin valmiiksi tulostettuja sanoja (ks. kuva 6), jotka leikattiin ja liimattiin erilliselle paperille (ks. kuva7). Lööppeihin sai lisätä tarvittaessa myös omia sanoja.

ASIAANTUNTIJA	LAPSI	NATSI	TUTKIMUSTEN	MUKAAN	OLUT	
SOTAVETERAANI	URHEILJA		AMPIAINEN	SUSI	HIRVI	HAI
MINISTERI	KANSANEDUSTAJA		ORAVA	LOKKI	ROKOTE	UFO
POLIISI	VARTIJA	TYÖTÖN	HUUME	VIERASLAJI	SÄTEILY	
MARJANOIMIJA	PERHEENISÄ		VOIKUKKA	TAPPAJA	HAUKI	
SIKAINFLUENSSA	UNETON		SIANLIHA	ALKOHOLI	SOKERI	
INFLUENSSA	NARKOLEPSIA		RIIPPUVUUS	NYT	PALJASTAA	
SAIRASTUI	LEVIÄÄ	BAKTEERI	KAIKEN	KAUNEUSLEIKKAUS		
AIHEUTTAA	KUHISEE	EHKÄ	VEGAANI	DIEETTI	MUODOKAS	
VARO	VAARA	VAARALLINEN	LIHOI	LAIHTUI	TILITTÄÄ	
VAROITTAÄ	TUHOISA	PAHA	TUNNUSTAA	99	VALEHTELI	
ASIAANTUNTIJAT	LIALLINEN		PYTÄÄ	ANTEEKSI	MILJARDI	
VAROITAVAT	VAKAVA	UHKA	LIIKAKÄYTTÖ	%	!	

Kuva 6. Kohulööppi- tehtävässä käytetyt sanat.

Lööppitehtävän tavoitteena oli saada ryhmä huomaamaan keltaisen lehdistön sensaatiohakuinen luonne sekä erilaiset uhkien paisuttelun ja muun liioittelun keinot. Kun lööpiti olivat valmiit, kaikki lukivat ne muille ääneen.

Kuva 7. Lööppitehtävän sanakollaasi.

Olin varannut sarjakuvan tarinan tai idean kirjoittamiseen 15 minuuttia. Idean taustalla sai käyttää jotain juuri luoduista kohulööpeistä, joihin sai yhdistää myös aikaisemmin luodun hahmon. Idea sai toki nousta myös

muista lähtökohdista. Kirjoittamisen ja tarinan suunnittelun aikana miettiin myös sitä, moneenko ruutuun sarjakuva jakaantuu ja millaisia vuorosa-
noja siinä olisi.

Loppu aika tehtiin varsinaista sarjakuvaa. Osa halusi jatkaa työskentelyä ryhmissä. Jaoin jokaiselle A4 tulosteen, missä oli muutamia perus vinkkejä sarjakuvan tekoon. Ohjeet oli alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus näyttää myös vidotykillä ja tämä olisikin ollut järkevää. Nyt päädyin kertomaan ohjeet papereita jakaessani, sillä ajattelin sen sen auttavan kuunte-
lussa. En kuitenkaan ole varma kuulivatko kaikki ohjeet, joten osa jäi ihan sen varaan lukivatko he ohjeet paperista. Päätin havainnollistaa osan asi-
oista, kuten kuvasymbolien käytön myös liitutaululle piirtämällä. Tähän mi-
nun olisi pitänyt keskittyä hieman paremmin ja nostaa esim. valkokangas ylös, koska nyt piirtelin liitutaulun reunoille jääneeseen pieneen tilaan. En ollut suunnitellut tätä etukäteen vaan se tuli mieleen spontaanisti.

Lähes kaikki saivat sarjakuvat tai pilapiirroksot valmiiksi tunnin sisään. Li-
sätehtävinä nopeille tarjosin sarjakuvien puhekuplien uudelleen kirjoitta-
mista, eli pari tulostettua sivua Aku Ankasta, missä oli tyhjiä puhekuplia. Olin ottanut mukaani myös tikku-ukkopohjia, joiden päälle voi piirtää eri-
laisia hahmoja. Lisäksi kaikilla oli mahdollisuus lukea sarjakuvia, joita olin ottanut mukaani. Innostin ryhmää myös luomaan lisää hahmoja tai teke-
mään uusia lyhyitä sarjakuvia.

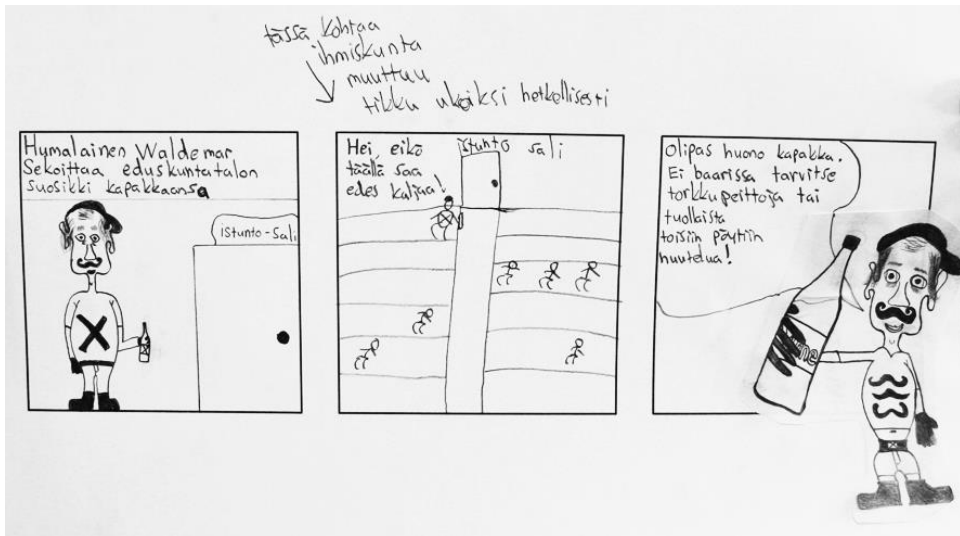
Loppukeskustelu käytiin toisessa huoneessa, jossa oli hieman rennompia tunnelmia. Kävimme yhdessä läpi kaikkien hahmot ja sarjakuvat. Esittelin ja luin ne yksitellen tekijöiden puolesta, mutta jokainen sai halutessaan sanoa jotain omista teoksistaan. Tässä vaiheessa myös kuvasin valmiit työt, jos sain siihen suostumuksen. Valmiita sarjakuvia tai pilapiirroksia syntyi yhteensä seitsemän (kuvat 8–12). Pyysin myös kaikilta kirjallisen palautteen sarjakuvapajasta sekä tietenkin kiitin osallistumisesta.

Kuva 8. Valmis sarjakuva 1.

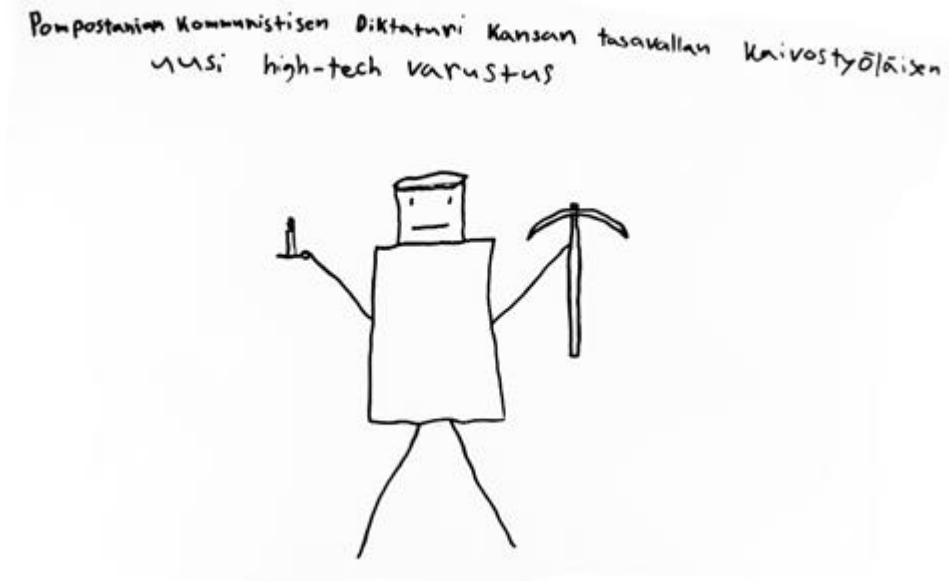
Kuva 9. Valmis sarjakuva 2.

Kuva 10. Valmis sarjakuva 3.

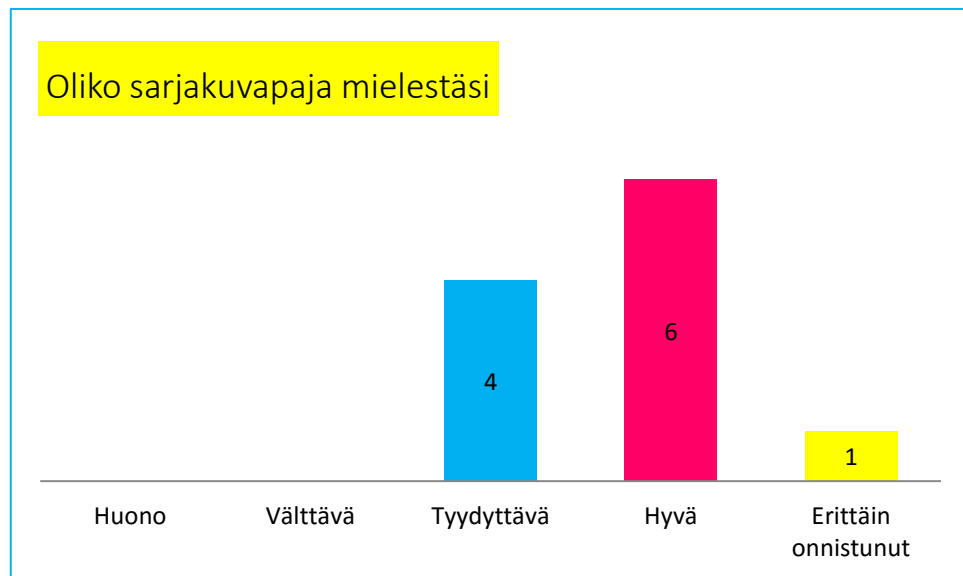
Kuva 11. Valmis sarjakuva 4.

Kuva 12. Valmis pilapiirros.

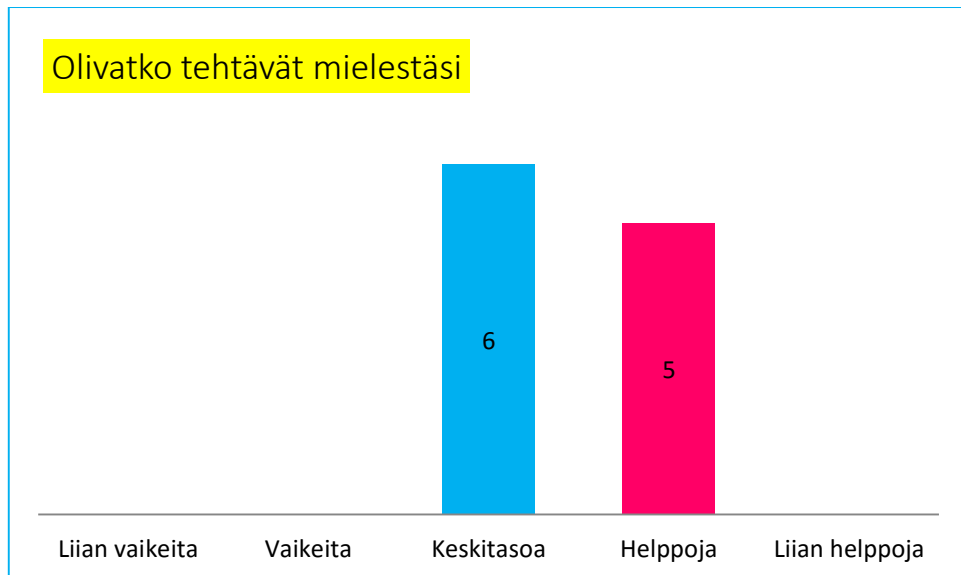
4.5 Palaute

Keräsin ryhmältä kirjallisen palautteen, missä oli yhteensä kolme kohtaa. Sain palautteeseen 11 vastausta. Kaksi paikalla ollutta ei osallistunut sarjakuvapajaan lainkaan. Sarjakuvapaja oli erittäin onnistunut yhden mielestä, kuusi arvioi sen hyväksi ja neljä tyydyttäväksi (ks. kuvio 7).

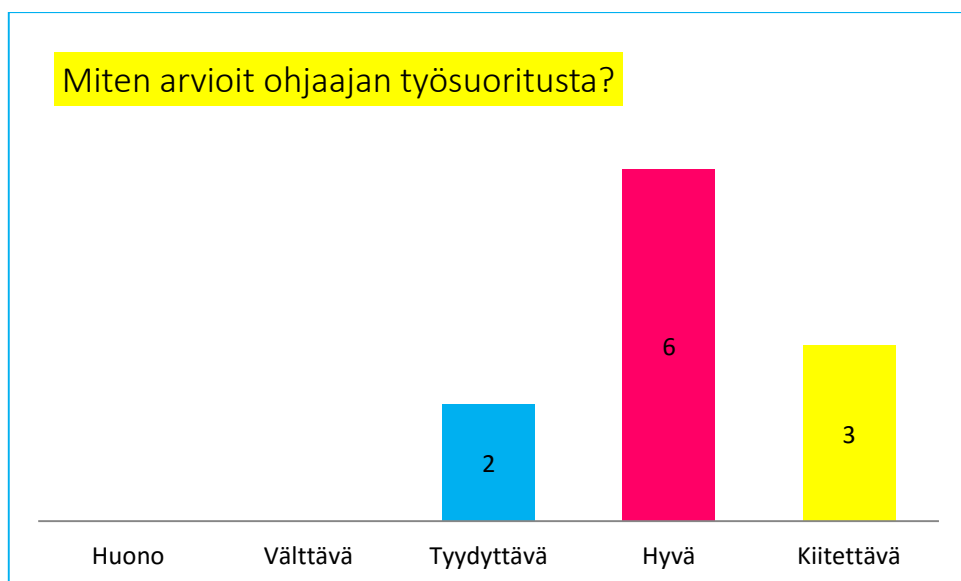
Kuvio 7. Oliko sarjakuvapaja mielestäsi

Tehtävät olivat suurimman osan (6) mielestä keskitasoa ja viiden mielestä ne olivat helppoja (ks. kuvio 8).

Kuvio 8. Olivatko tehtävät mielestäsi

Ohjaajan työsuorituksesta kiitettävän arvostelun antoi kolme, hyvän kuusi ja tyydyttävän kaksi asiakasta (ks. kuvio 9).

Kuvio 9. Työsuorituksen arviointi, asiakkaat

Vapaat kommentit:

- Missä Mustanaamio?
- Ihan hauskaa oli...kiitoksia!
- Hieman pitkävetinen luento
- En osallistunut, koska inhoan piirtämistä.
- En osallistunut koska en pidä piirtämisestä.

–Hauskaa oli. Lyhyt video, jonka ryhmät luovat sarjakuvaksi.

–Värikynät

Myös starttivalmennuksen työvalmentaja Hanna Mattson arvioi sarjakuva-pajan onnistumista:

–Lööppijuttu oli hyvä. Oli helppo muodostaa lööppejä. Hyvin valikoidut sanat ja lööpin pohjalta oli helppo lähteä tekemään sarjakuvaa.

–Alun video ja inspiroivat kuvat olivat hyviä. Oli hyvä, että oli paljon erilaista materiaalia.

–Ehkä nimet ois voinu tehdä vuorotellen anagrammikoneella luokan edessä?

–Hahmokortti hyvä idea ja hyvä kun mainitsit, että korttiin voi myös pelkästään kirjoittaa jos piirtäminen ei innosta.

–Joillekin voi olla vaikeaa antaa itselleen lupa ”tehdä huonosti”, mistä seuraa reaktio ”joko teen täydellisesti tai en mitään” .

–Ehkä olisin voinut miettiä tarkemmin, miten työt käydään läpi. Yksi henkilö selkeästi ahdistui ja repi keskeneräisen työnsä. Jotku ovat liian kriittisiä eivätkä halua näyttää töitään.

–Oli hyvä, että oli valmiiksi tulostettuja ruutuja A3 paperilla.

–Ryhmätyö oli erittäin hyvä asia ja tarpeellista kaikille, jaot ryhmät hyvin ja määrätietoisesti.

HRAKS Starttivalmentaja Hanna Mattsonin vastaukset arviointilomakkeeseen:

1. Oliko sarjakuvapaja mielestäsi

- Huono
- Välttävä
- Tyydyttävä
- Hyvä**
- Erittäin onnistunut

2. Olivatko tehtävät mielestäsi

- Liian vaikeita
- Vaikeita
- Keskitasoa**
- Helppoja
- Liian helppoja

3. Miten arvioit ohjaajan työsuoritusta?

- Huono
- Välttävä
- Tyydyttävä
- Hyvä
- Kiitettävä**

5 HAASTATTELUT

Opinnäytetyöhöni kuului kaksi haastattelua. Haastattelujen tavoitteena oli syventää tietoa medialukutaidosta sekä mediakasvatuksesta sarjakuvataiteilijan sekä mediakasvatuksen ammattilaisen avulla. Haastattelujen lisäksi käyn seuraavassa luvussa lyhyesti läpi haastateltujen henkilöiden taustat.

5.1 Sarjakuvataiteilija, KM, TM Joonas Lehtimäki

Joonas Lehtimäki on taiteen maisteri (Aalto-yliopisto, kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma) sekä kasvatustieteiden maisteri (Turun yliopisto, TOKL). Hänellä on useiden vuosien kokemus sekä sarjakuvan opetuksesta että tekemisestä. Hän on tullut tunnetuksi mm. Anonyymit eläimet strippi-sarjasta, joka ilmestyy Helsingin Sanomien Nyt.fi sivustolla. Hän on myös julkaissut useita sarjakuva-albumeita. Lisäksi Lehtimäki työskentelee kuvittajana ja tekee piirrosvideoita Tussitaikurit Oy:lle. (Lehtimäki 2016.)

Toteutin haastattelun sähköpostin välityksellä 28.1.2016.

1. Mitkä asiat ovat mielestäsi olennaisimpia mediakasvatuksessa?

–Olennaisinta on ehkä mediakriittisyyden opettaminen. Sen, että oppisi aina miettimään lukemansa tai näkemänsä jutun totuus pohjaa sekä julkaisijan intentionia.

2. Edistävätkö sarjakuvat (lukeminen ja/tai tekeminen) medialukutaitoa? Ja jos edistävät niin miten?

–Uskoisin, että edistävät. Visuaalisessa viestinnässä käytetään paljon sarjakuvasta lainattua kuvastoa, toisaalta myös kuvan ja tekstin yhdistyminen sarjakuvassa (varsinkin kun ovat ristiriidassa) haastaa/kouluttaa tulkitsemaan molempia. Sarjakuvassa myös montaasi on vahvasti läsnä, joten luulen että se opettaa tulkitsemaan rinnakkain esitettyjä kuvia. Nämä varovaiset arviot pätevät siis lukemiseen, tekemisessä taas ne ovat välttämättömästi ja vahvasti mukana.

3. Oletko itse toiminut mediakasvattajana ja millaisia kokemuksia sinulla on mediakasvatuksesta?

–En ole toiminut (ainakaan sillä nimikkeellä), mutta koen että sarjakuvaopettajana olen myös mediakasvattaja.

4. Miten sarjakuvaa voisi käyttää mediakasvatuksen välineenä ja onko sinulla tästä kokemusta?

–En osaa ehkä eritellä mitään tiettyä tapaa, mielestäni sarjakuva ei ole välttämättä puhtaasti väline, ja toisaalta sarjakuvaopetus on aina myös osaltaan mediakasvatusta (kuvanlukutaitoa, viestintää). Kokemuksia en osaa tarkemmin luetella, mutta monissa teettämissäni harjoituksissa kyllä käytetään esimerkiksi valmista kuvastoa tai valmiita tekstejä. Se on osaltaan omiaan herättämään ajatuksia (ts. mediakriittisyyttä) siitä, miten kuva tai teksti muuttuu, kun se esitetään erilaisissa yhteyksissä.

5. Miten medialukutaito vaikuttaa sarjakuvataiteilijan työhön?

–Samoin kuten lukutaito vaikuttaa kirjailijan työhön.

6. Muita mahdollisia huomioita mediakasvatuksesta, medialukutaidosta ja mediakriittisyydestä (vapaa sana)

–Vapaat tekstikentät on mulle aina vaikeita, mutta ehkä tässä voisin vielä tarkentaa ajatusteni taustaa. Itselleni sarjakuva tarkoittaa kommunikointia (kertoja kommunikoi tarinan lukijalle), ts. sarjakuva on kommunikaation väline, eli mediaa jo itsessään. En siis pysty aivan täysin erottelemaan mediakasvatusta ja sarjakuvakasvatusta (tai toistaiseksi kai -opetusta). Toisaalta en myöskään usko, että pelkkä sarjakuvien lukeminen itsessään on mediakasvatusta, sillä sarjakuvien kenttä on kovin laaja ja suurin osa on ns. viihdesarjakuvaa. Eihän esim. viihde-elokuvienkaan tuijottaminen vielä sinänsä opeta elokuvasta mitään. Taustalla täytyy olla oma halu ymmärtää ja tulkita asioita. Tästä syystä ajattelen, että vasta itse sarjakuvia tehdessä joutuu sellaisten kuvallisten ja viestinnällisten asioiden äärelle, että kuvaa on pakko alkaa miettimään tarkemmin.

5.2 Maantieteilijä, globaalikasvattaja Eeva Kemppainen

Eeva Kemppainen on maantieteilijä, kirjoittaja ja kriittinen globaalikasvattaja. Hän on toiminut mm. Eettisen kaupan puolesta ry:ssä ja toteuttanut Koneen Säätiön rahoittaman projektin puitteissa vastamainostyöpajoja ympäri Suomea. Eeva Kemppainen julkaisee myös aktiivisesti päivittyvää ja monipuolista blogia globaaliin kasvatukseen, kansalaistoimintaan ja kulttuurihäirintään liittyen. (Kemppainen 2016.)

Toteutin haastattelun puhelimitse 10.2.2016.

1. Mikä tai mitkä asiat ovat sinun mielestäsi tärkeimpiä mediakasvatuksessa?

–Ihmiset elävät valtavan median ja inforyöpyn keskellä ja yksi mediakasvatuksen tehtävistä on vahvistaa eri mediamuotojen käsittely- ja tulkintataitoja. On tärkeää, että ihmiset oppisivat näkemään itsensä aktiivisina media-toimijoina, jotka voivat itse tehdä ja osallistua.

2. Millaisia omakohtaisia kokemuksia sinulla on mediakasvatuksesta?

–Olen opiskellut yliopistolla maantiedettä ja tutkinut visuaalisen vaikuttamisen mahdollisuuksia. Olen työskennellyt globaalin kasvatuksen parissa erilaisissa järjestöissä, osallistunut messuille ja järjestänyt työpajoja kouluille. Olen huomannut, että mediakasvatuksen tarve on iso ja kysyntää on erittäin paljon. Sekä oppilaiden että opettajien näkemykset median mahdollisuuksista ovat laajentuneet ja myös visuaalisen tekemisen tärkeys ollaan huomattu.

3. Mitkä asiat mielestäsi kehittävät parhaiten medialukutaitoa?

–Se, että oppilaat tekevät itse. Näin he voivat päättää, mitä haluavat sanoa mediasta ja millä tavalla. Itse tekeminen toimii paremmin kuin pelkkä valmis esimerkki.

5. Mitä muita menetelmiä olet käyttänyt mediakasvatuksessa vastamainos-työpajojen lisäksi?

–Olen käsitellyt maailmankaupan teemoja ja näyttänyt esimerkiksi dokumenttivideoita erilaisten tuotteiden tuotantotavoista. Lisäksi menetelminä on ollut uutisanalyysit, mainosten tulkinta ja tiedon haku eri laitteilla. Olen myös käynyt läpi eri yritysten ja järjestöjen viestintää, mikä auttaa hahmottamaan myös omaa viestintää ja millaisia vaikutuksia sillä voi olla.

6. Mitä muuta haluat sanoa mediakasvatukseen liittyen?

–Monet opettajat tuntuvat olevan vähän pihalla siitä, millaisissa mediaympäristöissä nuoret ovat. Opettajat haluaisivat olla niistä paremmin perillä, jotta pystyisivät olemaan paremmin läsnä mediaympäristöissä oppilaiden kanssa.

6 TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

Medialukutaidon käsitteen monitulkintaisuus tuli opinnäytetyötä tehdessä monessa kohtaa esille. Tämä vaikuttaa varmasti yleisesti käsityksiin omista medialukutaidoista ja se vaikutti myös starttiryhmäläisten medialukutaitoa koskeviin vastauksiin.

Asiakastarpeiden arvioinnin osana tehdyn kyselyn tuloksista luvussa 4.3.1 voi sanoa, että starttivalmennusryhmä koki medialukutaidon tasonsa hyväksi. Vastausten mukaan yleissivistys koettiin tärkeimmäksi medialukutaitoa edistäväksi asiaksi. Yleissivistyksen merkitys tuli esille myös luvussa 2.1. Merilammen (2014, 153) mukaan se on tärkeä elementti tehokkaan mediakielitaidon kehittämisessä.

Kyselyyn vastanneet arvioivat, että peruskoulun mediakasvatus sekä useamman median seuraaminen edistää medialukutaitoa, mutta toisaalta kukaan ei seurannut kovin montaa eri mediaa. Seuratut mediat ja niiden tyyppi vaihteli paljon yksilöstä riippuen, mutta elokuvat, nettilehdet, sosiaalinen media ja näistä erityisesti YouTube olivat suosittummat mediat. Sarjakuvat

eivät olleet ryhmän keskuudessa suosittu media ja niiden tekemisestä oli kokemusta hyvin vähän tai ei ollenkaan. Sarjakuvaa ei ehkä koeta samalla tavalla mediaksi kuin esimerkiksi joukkotiedotusvälineet.

Suurimmalla osalla starttivalmennusryhmän asiakkaista ei ollut kokemusta sarjakuvien teosta ja myös lukukokemukset olivat vähäisiä. Ennen sarjakuvapajan alkua aiheeseen suhtautuminen ei suurimmalla osalla vaikuttanut olevan kovin myönteistä. Motivoivan ja innostavan alun sekä erilaisten ideointia helpottavien harjoitusten avulla suurin osa kuitenkin innostui tehtävistä ja monet saivat myös oman strippi-sarjakuvansa valmiiksi. Huomasin, että moni viihtyi varsinkin ryhmätehtävien parissa ja sain niistä hyvää palautetta myös starttivalmennusryhmän ohjaajalta. Loppu ajasta monilla vaikutti olevan suorastaan hauskaa ja he halusivat viimeistellä sarjakuviaan ryhmissä. Tehtävät arvioitiin sopiviksi ja opetuksen laatu pääsääntöisesti hyväksi.

Murron (2015, 2) painottamat mediakasvatuksen tavoitteet kriittisyyden, uteliaisuuden ja itsetuntemuksen vahvistamisesta näkyivät sarjakuvapajan käytännön toteutuksessa sekä asiakkaiden tekemissä poliittisesti kriittisissä hahmoissa ja sarjakuvissa hyvin. Starttivalmennusryhmän päätavoitteena on löytää nuorille opiskelu- tai työpaikka, joten Herkmanin (2007, 27–29) luvussa esittämä ristiriita kuuliaisista ja tuottavista kansalaisista suhteessa kriittisiin, itsenäisiin ajattelijoihin tuli esiin myös tämän sarjakuvapajan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Luvussa 2.3 käsittelin kulttuurihäirintää sekä kuvasivistystä. Sarjakuvapajan alussa tehty sarjakuvien sekä kuvitusten analysointi voidaan määritellä visuaalisen lukutaidon harjoitteluksi. Moni sarjakuvapajaan osallistunut asiakas ei kirjoittanut esimerkeistä paljoakaan, mutta kirjoitustehtävä toimi mielestäni hyvin katsomisen aktivoijana. Keskustelimme joistakin esimerkeistä yhdessä, mikä antoi uusia näkökulmia kuvien katsomiseen. The 99 sarjakuvan kohdalla monet olivat yllättyneet siitä, että kyseinen sarjakuva liittyy mitenkään islamiin ja jotkut myös naureskelivat asialle hieman hämmentyneinä. Emme jääneet keskustelemaan kyseisestä sarjakuvasta sen pitempään, mutta vihjasin ettei kaikki ole aina niinkuin ulospäin näyttää. Oli tärkeää, että näytin myös esimerkiksi Tuukka Virtaperkon sarjakuvia, joissa idea korostuu teknisen taituruuden tai yksityiskohtaisen taiteellisen ilmaisan sijaan. Monet olivat selvästi ahdistuneita piirustustaitojen puutteesta, joten painotin, että hahmo voi olla hyvin yksinkertainen tikku-ukko tai pelkkä epämääräinen muotokin, jos sillä vaan on kiinnostavaa sanottavaa. Myös kirjoittaminen oli monille hieman hankalaa, jolloin kerroin että kirjoitetun tekstin ei tarvitse olla täydellistä, vaan sen tarkoituksena on helpottaa sarjakuvan juonen suunnittelua.

Otin sarjakuvapajan suunnittelussa huomioon starttivalmennusryhmän mielestä kiinnostavimman median eli YouTuben. Erilaisten videoiden avulla on paitsi helppo motivoida ja rentouttaa ohjaustilanteita, myös havainnollistaa opetettavia asioita. YouTube on tällä hetkellä hyvin suosittu ja tärkeä media nuorten keskuudessa ja monet toivovat ”tubettamisen” ja ”vloggaamisen” eli videopäiväkirjojen avulla pääsevänsä julkisuuteen. Jotkut saavat niiden avulla nykyään jopa töitä.

Ohjaustilanteisiin on aina hyvä varautua useammalla varasuunnitelmalla ja tehtävällä. Niinpä olin varannut tätäkin ohjausta varten useamman lisätehtävän esimerkiksi niille, jotka ovat nopeita tai eivät syystä tai toisesta halua tehdä muita tehtäviä. Lisätehtävät eivät tällä kertaa kiinnostaneet juuri ollenkaan. Havaintojeni mukaan tähän oli syynä lähinnä se, että moni ryhmässä halusi ”suorittaa” ainoastaan annetut päätehtävät. Kyse ei siis ollut lisätehtävien vaikeudesta tai helppoudesta. Luvussa 3.2 käsitelty starttiryhmiä asiakkaille teetetyn Starttivalmennuksesta asiakasnuorten äänellä – tutkimuksen mukaan läsnäolopakko oli vastaajille epämotivoivaa. Sarjakuvapajaan ja opinnäytetyön tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, mutta kuitenkin osa läsnäoloa vaativaa starttivalmennusryhmän toimintaa, minkä koen aiheuttavan helposti ”voiko jo lähteä” -kysymyksiä.

Valmiiden sarjakuvien taso vaihteli paljon. Loppukeskustelussa kiinnitin huomion teknisen osaamisen arvioinnin sijaan ideoihin sekä sarjakuvamaiseen kerrontaan. Kuten luvussa 2.4 todettiin, ne voivat paikata piirustustaitojen puutteita. Teknisen osaamisen vahvistaminen ei myöskään ollut sarjakuvapajan suunnitelmissa eikä tavoitteena.

Lähes kaikki ujostelivat omien töidensä näyttämistä ja naureskelivat pilkallisesti omille piirustustaidoilleen. Yksi ryhmästä jopa otti ja repi ahdistuneena oman keskeneräiseksi kokemansa työn ennenkuin ehdin ottaa sitä esille. Näin kuitenkin itse kaikissa töissä jotain kiinnostavaa ja kerroin havaintoni myös ääneen. Mielestäni töiden katsominen yhdessä oli hyvä asia. Loppurefleksioinnin aikana on aina mahdollisuus oppia myös muilta ja toisaalta oman tekemisen esille tuonti on tärkeää itsetunnon kannalta.

Sarjakuvan rooli medialukutaidon kannalta on syvälinen. Joonas Lehtimäen haastattelussa tuli esiin näkemys, että sarjakuva ei ole vain mediakasvatuksen keino, vaan se on osa mediaa ja medialukutaitoa. Toteutettu sarjakuvapaja osoittautui hyväksi välineeksi erilaisten medialukutaitoon liittyvien kysymysten pohdintaan. Etenkin kriittisen mediakasvatuksen teoria toteutui sarjakuvapajassa hyvin. Asiakkaat lähtivät hyvin luontevasti käsittelemään sarjakuvissaan erilaisia yhteiskuntaan liittyviä aiheita. Tähän vaikutti myös lööppitehtävää varten kerätty sanasto.

Eeva Kemppaisen näkemykset kulttuurihäirinnästä olivat innostavia ja kiinnostuin etenkin vastamainostyöpajan ideasta. Mediakasvatuksen näkökulmasta kulutuskritiikkiin liittyvät ajatukset olivat uusia. Ennen opinnäytetyötä olin kyllä tutustunut Voima -lehden vastamainoksiin, Jani Leinoseen, Banskyn, The Yes Meniin ja moniin muihin vastaaviin kulttuurihäirintää toteuttaviin taiteilijoihin ja aktivistiryhmiin.

Eeva Kemppaisen haastattelu antoi minulle sellaisen kuvan, että työllistyminen mediakasvatuksellisiin projekteihin on mahdollista myös ohjaustoiminnan artoille. Se, että media- ja kulutuskriittisyyttä aidosti kaivataan osaksi mediakasvatusta yllätti minut positiivisesti. Merilammen (2014, 172) mukaan media on kulttuurista vuorovaikutusta ja mediakasvatus sen luomisen, ylläpitämisen ja muuttamisen opettamista. Tämän opinnäytetyön kerä-

tyn tiedon perusteella voi sanoa, että ohjaustoiminnan artoimeilla on paljon mediakasvatuksessa tarvittavia ominaisuuksia, kuten hyvät viestintä- ja ilmaistutaidot, kulttuuritietämys sekä monipuolinen menetelmien hallinta. Mediakasvatuksessa kannattaa unohtaa valistus- tai teknologiakeskeisyys ja ottaa rohkeasti ja monipuolisesti käyttöön erilaisia menetelmiä, kuten kirjoittaminen, piirtäminen, graffititaide, valokuvaaminen, näytteleminen ja tässäkin opinnäytetyössä käytetty edullinen ja joustava sarjakuva. Taiteiden välisyys ja vuorovaikutustaidot vievät pitkälle, joten mediakasvatuksessa ei välttämättä tarvita uusinta teknologiaa lainkaan. Erilaisia ohjelmiakin voi käyttää, mutta niiden taitamattomuus ei ole mediakasvatuksen este.

Kulttuurihäirintä toteutui sarjakuvapajassani pääasiassa lööppitehtävissä ja kuva-analyysien kautta. Eeva Kemppaisen painottama ”itse tekeminen” mediakasvatuksen keinona pelkän kuuntelun sijaan on hyvä lähtökohta, johon on helppo yhtyä. Lööppitehtävissä leikkaaminen ja liimaaminen aktivoi ajattelua ja yhdessä tekemistä ihan eri tavalla kuin jos ryhmät olisivat vain kirjoittaneet sanat paperille. Ryhmillä oli selkeästi hauskaa tämän tehtävän kanssa ja he ottivat hyvin kontaktia toisiinsa sekä keskustelivat eri vaihtoehtoista. Huomasin myös erään syrjässä istuvan, hieman lamaanuneen oloisen henkilön osallistuvan innokkaasti tähän tehtävään, vaikka hän ei paljon muita tehtäviä tehnytään. Tehtävä olisi toiminut vielä paremmin, jos olisin voinut käyttää jonkin keltaisen lehdistön oikeaa lööppifonttia ja meillä olisi ollut jonkin lehden oikeannäköiset keltaiset lööppipohjat. Valitsemani sanat vaikuttivat mielestäni paljon tehtävän innostavuuteen. Olin valinnut sanat hyvin harkitusti niin, että ne kuvastaisivat perinteisiä lööppejä ja niistä saisi jotain hauskaa aikaan. Kun lööpit olivat valmiit, kaikki lukivat ne muille ääneen. Se oli joillekin hieman jännittävää, mutta toisaalta myös kehitti viestintätaitoja.

Vastauksena tutkimuskysymykseen ”Miten kehitetään toimiva mediakasvatuksellinen sarjakuvapaja?” voi sanoa, että tärkeimmät elementit mediakasvatuksellisen sarjakuvapajan kehittämisessä ovat asiakaslähtöinen palvelumuotoilu, oma medialukutaito, mediakasvatuksen pohjatiedot sekä sarjakuvailmaisun tunteminen. Joonas Lehtimäki pohti haastattelussaan, että pelkkä median vastaanottaminen ei edistä medialukutaitoa, vaan kyse on myös omasta motivaatiosta. Sarjakuvaopetus, johon sisältyy sekä kuvallista että kirjallista viestintää on jo itsessään mediakasvatusta, mutta siihen voi lisätä mediakasvatuksellisia elementtejä esimerkiksi tässä opinnäytetyössä esiteltyjen keinojen, kuten kuva-analyysien sekä erilaisten mediasisältöjen kriittisen tarkastelun avulla. Hyvä medialukutaito on mediasisältöjen lukua ja tuottamistaidon lisäksi positiivista kriittisyyttä ja uteliaisuutta. Ohjaustoiminnan artoimeilla monipuolisia vuorovaikutustaitoja, menetelmäosaamista ja taiteiden välisyyttä kannattaa hyödyntää mediakasvatuksessa, joka on paljon muutakin kuin teknologiakeskeisyttä tai varoittavaa valistusta. Sarjakuvan taipuminen monenlaiseen tekemiseen ja erilaisille asiakasryhmille tuli hyvin osoitettua. Sarjakuva on kulttuurista vuorovaikutusta viestien välityksellä kuten muutkin mediat ja se luo, ylläpitää ja muuttaa mediaa. Sarjakuvaa voi ja kannattaa käyttää mediakasvatuksessa.

7 POHDINTA

Herkmanin kirjoittama Kriittinen mediakasvatus toi paljon uusia oivalluksia mediakriittisyyden ja ylipäättään median luonteesta. Huomio siitä, että kriittisyys on solidaarisuuteen ja tasa-arvoon pyrkivää antaa tietynlaista toivoa tulevaisuuteen. Koen, että tämä kuvaa hyvin myös omia arvojani ja pyrkimyksiäni.

Kriittisen mediakasvatuksen painottuminen Suomen mediakasvatuksessa yllätti minut positiivisesti. Toki omista mediakasvatuskokemuksista asiakkaan näkökulmasta sekä media-alan koulutuksestakin on jo paljon aikaa. Kaupallisuus, teknologiahype ja kilpailu korostuivat valtavasi silloin kun opiskelin media-assistentiksi vuosina 1997–2000. Keskustelimme silloin hyvin vähän kriittisyydestä ja tämän päivän avoin keskustelukulttuuri loisti poissaolollaan. Tuohon aikaan minulla oli vahvasti sellainen käsitys, että oma kriittisyyteni on jotenkin radikaalia, jotain mitä ei kannata liikaa tuoda esille ellei halua vaikuttaa naiivilta tai poikkeavalta.

Sarjakuvapajan sisältö on suunniteltu pääasiassa kokemattomille ja vähemmän motivoituneille asiakkaille, mutta se on helposti muokattavissa asiakkaiden tarpeiden mukaan. Myös sarjakuvatyöskentelyssä harjaantuneet ja taiteellisesti sekä teknisesti lahjakkaat asiakkaat hyötyvät siitä, että kokeilevat erilaisia ideointimenetelmiä ja helpompia ja yksinkertaistettuja piirtämistekniikoita. Asiakkaat saivat sarjakuvansa yllättävän nopeasti valmiiksi, jolloin loppuun jäi ylimääräistä aikaa. Tämän havainnon pohjalta kokonaisuuteen voisi lisätä vielä yhden tehtävän.

Mediakasvatuksellisuutta voisi kurssin osalta korostaa hieman lisääkin. Sitä voisi tuoda esimerkiksi hahmon luonti- tehtävään. Tehtävän alussa voitaisiin tarkastella mediassa esiintyviä kuvia, mainoksia ja kuvamuokkauksia. Tässä yhteydessä tarjoutuisi myös hieno mahdollisuus keskustella nyky yhteiskuntamme kuvallistumisesta. Hahmo voitaisiin luoda kuvia muokkaamalla eli päälle piirtäen, Photoshopilla tai leikkaamalla ja liimalla, jolloin myös kulttuurihäirinnän näkökulma tulisi tässä vaiheessa paremmin esille.

Sarjakuvan teon ohjeiden esittäminen riippuu ryhmän osaamisen tasosta. Kokemattomille ohjeiden näyttäminen on erittäin tärkeää. Ohjeet on hyvä antaa tulostettuna, mutta ne kannattaa käydä läpi myös yhteisesti videotykin kanssa. Tämän jälkeen joitakin asioita voi vielä opettaa liitutaulelle. Näitä opetettavia asioita ja niiden esitystapaa kannattaa miettiä etukäteen. Ne kannattaa kirjata jo suunnitelmaan ja miettiä miten erilaisia symboleja ja tehokeinoja voi havainnollistaa kuvin.

Jatkosuunnitelmat:

7 päivää kestävä leiri tai 7 kertaa pidettävä mediakasvatuksellinen kurssi-kokonaisuus (4 tuntia/kerta) voisi rakentua seuraavalla tavalla:

Päivä 1: Kuvien ja lyhyiden videoiden katsomista ja niistä keskustelua (tunnemat, visuaaliset viestit, äännet ja musiikki) . Ryhmäytymisharjoituksia.

Päivä 2: Tämän opinnäytetyön tuloksena syntynyt sarjakuvapaja.

Päivä 3: Erialaisten animaatioiden katsomista. Animaatioiden tekoa: gif-animaatio itsenäisesti sekä pala-animaatio ryhmätyönä.

Päivä 4: Oman ympäristön havainnointia. Valokuvausta ja ympäristötaideharjoituksia.

Päivä 5: Mainosten analysointia, vastamainosten tekemistä.

Päivä 6: Keskustelua kulttuurihäirinnästä. Esimerkkejä katutaiteesta, graffitin suunnittelua.

Päivä 7: Yhteisen graffitin maalausta ryhmätyönä.

Olen tyytyväinen opinnäytetyön aiheeseen, joka on hyvin valittu ja ajankohtainen. Innostuneisuus ja asiaan syventyminen näkyy sekä taustateorian monipuolisuudessa että käytännön tutkimuksessa. Käyttämäni lähteet, joita löytyi paljon myös internetistä toivat tarpeellista tietoa mediakasvatukseen. Mediakasvattajan ja sarjakuvaopettajan haastattelut toivat hyviä näkökulmia opinnäytetyöhön mediakasvatuksen ja medialukutaidon kannalta.

Sarjakuvapajan palvelumuotoiluprosessi oli onnistunut ja asiakaslähtöinen. Asiakkaiden tarpeet ja sarjakuvailmaisun erityispiirteet oli hyvin huomioitu ja humanistinen oppimiskäsitys toteutui käytännön ohjauksessa. Eri menetelmien, kuten animaatioiden ja kirjoitustehtävien käyttö ja vuorovaikutus ohjauksen aikana oli onnistunutta.

Opinnäytetyö sisältää tietoa mediakasvatuksellisen sarjakuvapajan kehittämisestä ja valmis sarjakuvapaja syntyi tavoitteiden mukaisesti prosessin aikana. Tämän lisäksi opinnäytetyö vastaa kysymyksiin siitä, mitä hyvä medialukutaito sisältää ja millaisia menetelmiä ohjaustoiminnan artenomi voi käyttää mediakasvatuksessa.

LÄHTEET

- Al-Mutava, N. 2010. Naif Al-Mutawa: Superheroes inspired by Islam. TED. [YouTube-video.] Julkaistu 20.7.2010. Viitattu 18.2.2016. https://www.youtube.com/watch?v=_K095wuE_eE
- Eräsaari, J. 2012. Sarjakuvakeskuksen julkaisuja 8. Sarjakuva goes koulu-tus. Suomen sarjakuvaseura ry. https://issuu.com/sarjakuvakeskus/docs/kirjamessulehti_valmis_2
- Heikkinen, M. 2011. Toimittanut Jokinen, H. Sarjakuva Suomessa. Historiasta, asemasta, kielestä. Vantaa: BTJ Finland Oy.
- Herkman, J. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Tampere: Vastapaino.
- Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiö. N.d. HRAKS. Viitattu 28.1.2016. <http://www.hraks.fi/>
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu. N.d. Oppimiskäsitykset. Viitattu 26.2.2016. <http://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskäsitykset/>
- Jokinen, H. 2011. Toimittanut Jokinen, H. Sarjakuva Suomessa. Historiasta, asemasta, kielestä. Vantaa: BTJ Finland Oy.
- Julkisen sanan neuvosto 2011. Journalistin ohjeet ja liite. Viitattu 24.2.2016. http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/
- Kairavuori, S. 2012. Kumouksellinen strippi – sarjakuva toisin ajattelemisen taitona. <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.hamk.fi/se/k/0022-927-x/43/2/kumoukse.pdf>
- Kemppainen, E. 2016. Kuilut umpeen –blogi. Viitattu 18.2.2016. <http://kuilutumpeen.fi/>
- Kerkelä, A. 2012. Ovatko nettimeemit taidetta? Teleportaasi. Julkaistu 13.5.2012. Viitattu 18.2.2016. <http://teleportaasi.fi/2012/05/ovatko-nettimeemit-taidetta/>
- Kesä, M. 2015. Starttivalmennuksesta asiakasnuorten äänellä. Valtakunnallinen työpajayhdistys. http://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/starttivalmennuksesta_asiakasnuorten_aanella_kesa.pdf
- Kettunen, A. 2014. Silta. Julkaistu 6.8.2014. Viitattu 24.2.2016. http://www.siltalehti.fi/sivustot/silta/juttusilta/sarjakuva_sopii_kirkolliseen_viestintaan.16510.blog?14613_a=comments&14613_m=16510
- Koivunen, S. 2008. Sarjiskoulu, opas sarjakuvan käyttöön opetuksessa. Jyväskylä: Tammi.

Kuutti, V. 2012. Sarjakuvakeskuksen julkaisuja 8. Sarjakuva goes koulu-
tus. Suomen sarjakuvaseura ry. https://issuu.com/sarjakuvakeskus/docs/kirjamessulehti_valmis_2

Lattunen, T. 2013. Häiriköt, kulttuurihäirinnän aakkoset. Helsinki: Into.

Lehtimäki, J. 2012. Sarjakuvakeskuksen julkaisuja 8. Sarjakuva goes kou-
lutus. Suomen sarjakuvaseura ry. https://issuu.com/sarjakuvakeskus/docs/kirjamessulehti_valmis_2

Lehtimäki, J. 2016. CV. Joonas Lehtimäki. Viitattu 18.2.2016. <https://jlehtimaki.wordpress.com/cv/>

Lehtioja, L. 2012. Sarjakuvakeskuksen julkaisuja 8. Sarjakuva goes koulu-
tus. Suomen sarjakuvaseura ry. https://issuu.com/sarjakuvakeskus/docs/kirjamessulehti_valmis_2

Lehtonen, K. 2012. Sarjakuvakeskuksen julkaisuja 8. Sarjakuva goes kou-
lutus. Suomen sarjakuvaseura ry. https://issuu.com/sarjakuvakeskus/docs/kirjamessulehti_valmis_2

Lundvall, A. 2015. Minne menet, mediakasvatus? Mediakasvatusseuran 10-
vuotisjulkaisu. Mediakasvatusseura ja Otavan Opiston Osuuskunta. http://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2015/12/Minne_menet_mediakasvatus_Mediakasvatusseura10_pakattu.pdf

Mattson, H. 2016. Työvalmentaja. Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammat-
tikoulutussäätiö. Henkilökohtainen tiedonanto 26.1.2016.

Merilampi, S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland
Oy.

Miettinen, S. 2011. Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon
hankintaan ja hyödyntämiseen. Tampere: Teknologiainfo Teknova Oy.

Murto, R., Laine, O. & Romppainen, H. 2015. Nuoret estradille materiaali.
Koneen säätiö, Tampereen Yliopisto, Aikakausmedia ja Sanomalehtien
liitto. http://www.aikakauslehdet.fi/content/aikakauslehti_opinnoissa/2015/Oppimateriaalit_2015/Nuoret_estradille_Aanenaus_2015.pdf

Nironen, S. 2015. Taantuma taklasi nuorisotakuun – ”Ei pitäisi luoda turhia
odotuksia”. Yle. Julkaistu 21.7.2015. Viitattu 24.2. http://yle.fi/uutiset/taantuma_taklasi_nuorisotakuun__ei_pitaisi_luoda_turhia_odotuksia/8160081

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Hyvä medialukutaito, suuntaviivat
2013-2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM11.pdf?lang=fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Työpajatoiminta 2014. Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset. Viitattu 24.2.2016. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/tyoepajat/Liitteet/tyxpaja_raportti_2014_2015_08_06.pdf

Paunonen, R. 2015. Kiuruvetinen Kauppisen Pete heräsi henkiin sosiaalisessa mediassa. Savon Sanomat. Julkaistu 5.10.2015. Viitattu 18.2.2016. <http://www.savonsanomat.fi/viihde/kiuruvetinen-kauppisen-pete-herasi-henkiin-sosiaalisessa-mediassa/2143394>

Packalen, L. 2007. Ruohonjuurisarjakuva on tehokas viestintäkeino. Ulkoministeriön kehitysviestintä. Ulkoasianministeriö. Julkaistu 31.5.2007. Viitattu 26.2.2016. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=92255>

Pekkala, L. 2016. Esipuhe. Monimuotoinen mediakasvatus. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja. http://www.mediataitokoulu.fi/monimuotoinen_mediakasvatus.pdf

Ruokamo, H., Kotilainen, S. & Kupiainen, R. 2016. Mediakasvatusta nyt ja tulevaisuudessa. Monimuotoinen mediakasvatus. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja. http://www.mediataitokoulu.fi/monimuotoinen_mediakasvatus.pdf

Suomen sarjakuvaseura ry. N.d. Suomen sarjakuvaseura. Viitattu 26.2.2016. <http://www.sarjakuvaseura.fi/fi/suomen-sarjakuvaseura-ry/sarjakuvaseura>

Tamminen, J. 2013. Häiriköt, kulttuurihäirinnän aakkoset. Helsinki: Into.

Tilastokeskus. 2016. Tilastot. Tammikuun työttömyysaste 9,3 prosenttia. http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2016//01/tyti_2016_01_2016-02-23_tie_001_fi.html

Valtakunnallinen työpajayhdistys. N.d. Työpajatoiminta Suomessa. Viitattu 28.1.2016. <http://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/>

Vehkoo, J. 2016. Valheenpaljastaja: Miksi ihmiset uskovat vääräksi todistettuun tietoon? Yle. Julkaistu 27.1.2016. Viitattu 23.2.2016. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/08/16/valheenpaljastaja-miksi-ihmiset-uskovat-vaaraksi-todistettuun-tietoon>

KUVAT

Kuva 1. Leinonen, J. 2012. Voima. Jani Leinonen: One day. Viitattu 24.2.2016. Saatavissa <http://uusi.voima.fi/blog/arkisto-voima/one-day/>

Kuva 2. Ranta, V. 2015. Valomerkki. Ville Ranta: Kesätervehdys. Viitattu 24.2.2016. Saatavissa <http://www.valomerkki.fi/puheenvuorot/ville-ranta-kesatervehdys>

Kuva 3. Al-Mutawa, N. Independent. 2015. The all-Islamic super-heroes: Muslim children love 'The 99' comics, but hardliners loathe their creator - whose trial for heresy is looming. Naif Al-Mutava: Freedom fighters. Viitattu 24.2.2016. Saatavissa <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/features/the-all-islamic-super-heroes-muslim-children-love-the-99-comics-but-hardliners-loathe-their-creator-10101891.html>

Kuva 4. Virtaperko T. N.d. Tuukka Virtaperko: Lössö. Viitattu 24.2. Saatavissa <http://tuukkavirtaperko.net/comic/1/>

HAASTATTELUT

Kemppainen, E. 2016. Maantieteilijä, globaalikasvattaja. Puhelinhaastattelu 10.2.2016.

Lehtimäki, J. 2016. Sarjakuvataiteilija, taiteen maisteri, opettaja. Sähköpostihaastattelu 8.2.2016.

KYSELYLOMAKE HRAKSILLE

Hei!

Olen Saara Kartimo. Opiskelen HAMK:ssa ohjaustoiminnan artemiksi ja teen opinnäytetyöni aiheesta Sarjakuva medialukutaidon välineenä. Opinnäytetyöhöni kuuluu sarjakuvapajan kehittäminen. Asiakastarpeiden arviointi ja tämä kysely on osa sarjakuvapajan suunnitteluprosessia. Kysely on täysin anonyymi ja sen tarkoitus on kerätä esitietoja sarjakuvapajaa varten. Kyselyn tulokset tullaan esittelemään myös opinnäytetyössäni.

Ikä:

Sukupuoli: Nainen Mies Muu/en halua vastata

1. Medialukutaidon taso

- Erittäin huono
- Välttävä
- Keskinertainen
- Hyvä
- Erinomainen

Perustele halutessasi. Miten tämä ilmenee?

2. Millainen medialukutaidon taso on mielestäsi Suomessa tällä hetkellä?

- Erittäin huono
- Välttävä
- Keskinertainen
- Hyvä
- Erinomainen

2. Mitä medioita seuraat?

- Sanomalehdet
- Aikakauslehdet
- Nettilehdet
- Sosiaalinen media
- TV
- Radio
- Elokuvat
- Sarjakuvat
- En seuraa mediaa

3. Mitä näistä medioista seuraat netissä?

- yle.fi
- hs.fi
- aamulehti.fi
- iltalehti.fi
- iltasanomat.fi
- talouselama.fi
- kauppalehti.fi
- city.fi
- kansanuutiset.fi
- tiedonantaja.fi
- uusi.voima.fi
- mtv.fi
- seiska.fi
- theguardian.com
- nytimes.com
- rt.com
- huffingtonpost.com
- roarmag.org
- magneettimedia.com
- mvlehti.net
- hommaforum.org
- sarastuslehti.com
- takku.net
- suomi24.fi
- news.vice.com
- punkinfinland.net
- ylilauta.org
- 4chan.org
- Erilaiset blogit
- Harrastuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin liittyvät nettilehdet ja keskustelufoorumit
- Facebook
- Google+
- IRC-galleria
- Twitter
- Snapchat
- Flickr
- Instagram
- Pinterest
- YouTube
- Vimeo

Jokin muu media, mikä?

4. Mitkä näistä vaihtoehdoista mielestäsi parhaiten edistävät medialukutaitoa?

- Mahdollisimman monen erilaisen median seuraaminen
- Mediakasvatus osana peruskoulun opetusohjelmaa
- Mediakasvatus median kautta, esim. erilaiset aiheeseen liittyvät sivustot ja videot nettissä, ohjelmat tv:ssä, lehtijutut...
- Erilaiset mediaan liittyvät harjoitukset osana jotain kurssia tai pajaa
- Keskustelu perheen kanssa
- Keskustelu ystävien kanssa
- Yleissivistys
- Jokin muu, mikä?

5. Luetko sarjakuvia?

- En koskaan
- Harvoin
- Joskus
- Usein
- Erittäin usein

6. Kuinka paljon olet tehnyt sarjakuvia?

- En koskaan
- Harvoin
- Joskus
- Usein
- Erittäin usein

7. Onko sarjakuva mediana mielestäsi

- Huono
- Ei kiinnosta juuri ollenkaan
- Ihan ok
- Kiinnostava
- Erittäin kiinnostava
- En tiedä

Kiitos vastauksistasi!

OHJAUSSUUNNITELMA

Mediakasvatuksellinen sarjakuvapaja keskiviikkona 17.2. klo 9:00-14:00

8:30-9:00

Etukäteisvalmistelut, eli tietokone, netti ja videotykki päälle jne.

Piirustusvälineet ja paperit esille niin, että jokainen voi ottaa ne helposti ennen paikalleen istumista.

Jokaiselle annetaan myös A3 suttupaperi, johon voi ideoida ja piirrellä koko päivän ajan.

9:00-9:15 (15min)

Esittelen lyhyesti itseni ja kerron mitä päivän aikana tullaan tekemään ja että sarjakuvapaja on osa opinnäytetyötäni.

Näytän videotykillä n. 2min kestävän humoristisen animaatiopätkän (The Ren & Stimpy Show) , jonka tarkoitus on motivoida osallistujia ja innostaa heitä päivän teemaan. Animaation avulla havainnoidaan myös erilaisia visuaalisia tehokeinoja ja se auttaa hahmottamaan animaation ja sarjakuvan yhtäläisyyksiä.

9:15-9:30 (15min)

Sarjakuvien analysointia ja inspiroitumista. Kuvanlukutaidon harjoittelua.

Näytän videotykillä kuvia erilaisista sarjakuvista sekä lyhyitä pätkiä sarjakuvien elokuvasovituksista. Jokainen kirjoittaa A4 paperille huomioita jokaisesta esimerkistä (käymme päivän lopuksi nämä paperit yhdessä läpi) .

9:30-9:45 (10-15min)

Hahmonluonti tehtävään virittäytyminen.

Näytän lyhyen humoristisen feikkimainospätkän YouTubesta (Kauppisen Maan Siirto Firma) . Videon tarkoituksena on olla viihdyttävä ja rentouttaa tunnelmaa, mutta toimia myös esimerkkinä trollista.

Tämän jälkeen näytän, kuinka laajan joukon feikkiprofiileja videon tekijä on Facebookiin luonut. Esimerkin tarkoituksena on kiinnittää huomio siihen, kuinka helppo trolliprofiileja on luoda. Keskustelemme myös lyhyesti siitä, mitä hyvää ja huonoa feikkiprofiileilla voi saada aikaan ja millainen mediaailmiö ne ovat nykyään.

9:45-10:00 Kahvitauko

10:00-10:10 (10min)

Oman hahmon nimen luonti.

Omalle sarjakuvahahmolle suunnitellaan nimi. Apuna voi käyttää vaikkapa omaa nimeä, josta voi tehdä anagrammin (sekoitetaan kirjaimet uuteen järjestykseen) . Esittelen sivuston, missä anagrammeja voi luoda, joten jokainen voi käyttää apuna vaikkapa omaa puhelintaan tai yhteis-tietokonetta. Nimen voi vääntää myös jonkun julkkiksen nimestä tai voi yhdistää kaksi historiallista henkilöä jne.

10:10-10:40 (30min)

Oman hahmon luonti.

Tehdään hahmolle hahmokortti A4 paperille. Hahmokorttiin kirjoitetaan erilaisia ominaisuuksia hahmosta, kuten mitä se rakastaa, mitä se vihaa, kuka on sen vihollinen, mitä mahdollisia erityiskykyjä sillä on ja onko sillä vaikkapa jotain hokemia tai toistaako se tiettyjä juttuja. Yleisesti siis kuvaillaan hahmon luonnetta ja päämääriä.

Tehtävien teon ohessa kerron joitakin keinoja hahmon suunnitteluun, esim. miten liioittelun avulla voi tehdä hahmosta kiinnostavan ja sarjakuvassa voi seikkailla ihmisen sijaan vaikkapa lyijykynän pätkä.

A4 paperiin piirretään myös hahmon kuva.

Hahmolle voi kehittää myös ystävän, rakastetun tai vihollisen.

Hahmon nimi voi kehittyä ja muuttua matkan varrella. Myös mahdollisia suttupaperiin vahingossa syntyneitä ideoita voi hyödyntää tässä vaiheessa. Näytän esimerkin siitä, miten vaikkapa tunneilla piirtelyä voi hyödyntää sarjakuvahahmojen luomiseen (samalla korostuu, ettei hahmon tarvitse olla ihmismäinen tai realistinen) .

10:40-11:00 (20min)

Tehdään kohulööppi tai lööppejä ryhmätyönä. 3-4 henkilö per ryhmä.

Lööpeissä käytetään valmiiksi tulostettuja sanoja,joita leikataan ja liimataan erilliselle (keltaiselle) paperille. Lööppeihin voi lisätä tarvittaessa myös omia sanoja. Lööpit laitetaan loppu ajaksi seinälle. Jokainen voi myös alkaa miettiä millaisen sarjakuvatarinan omista tai muiden lööpeistä saisi aikaan tai voisiko oma hahmo jotenkin olla lööpin osana. Miten lööppejä voisi liioitella vielä enemmän ja miten niistä saisi entistä hullumpia?

Tavoitteena on, että osallistujat hahmottavat lööppien sensaatiohakuksen luonteen ja harjoittelevat ryhmätyöskentelyä.

11:00-12:00 Ruokatauko

12:00-12:15 (15min)

Kirjoitetaan lyhyesti oman sarjakuvan idea ja tarina. Tarinan pohjalla voi olla jokin juuri luoduista kohulööpeistä tai jokin muu idea. Samalla voi miettiä jo hieman sitä, moneenko ruutuun sarjakuva jakaantuu ja millaisia vuorosanoja siinä olisi.

12:15-13:30 (1t 15min)

Heijastan videotykillä muutaman kuvitetun perus vinkin sarjakuvan tekoon (voisivat olla myös tulostettuina) :

- Tunnin aikana voi tehdä 1-4 -ruutuisen sarjakuvan. Ruutujen väliin jätetään tyhjää tilaa.
- Piirretään ensin lyijykynällä ja sitten tussilla päälle, lopuksi pyyhitään lyijykynäluonnos pois.
- Sarjakuvaa luetaan vasemmalta oikealle, joten ruutujen ja puhekuplien on noudatettava tätä loogiikkaa. Esimerkkinä kassatilanne, eli ostaja ja kysymys ”Paljonko tämä maksaa?” sijoitetaan vasemmalle ja vastaus ”99€” oikealle.
- Kirjoita ensin teksti ja tee kupla sitten, jotta teksti varmasti mahtuu kuplaan.
- Yksinkertaisissa vitseissä on usein sama rakenne kuin 3-4-ruudun strippisarjakuvissa, eli esitely, vahvistus, käänne.
- Yritä kuvata asioita kuvin! Älä kirjoita ”aikaa kului paljon” , ajan kulumista voi kuvata vaikka auringon muuttumisella kuuksi, parran kasvulla jne. Tunteita voi kuvata ilmeillä tai puhekuplan muodolla.

Loppu aika piirretään omia sarjakuvia. Huom! Sarjakuvista ei ole tarkoitus tehdä taiteellisesti haastavia tai yksityiskohtaisia, mutta niitä voi halutessaan jatkaa vielä myöhemmin.

Sarjakuvia voi mennä piirtämään myös toiseen huoneeseen.

Lisätehtävinä nopeille vanhojen sarjakuvien tuunausta (tyhjien kuplien täyttämistä) sekä sarjakuvien lukemista.

13:30-14:00

Loppukeskustelu toisessa huoneessa yhteisen pöydän ääressä. Käyn läpi alun sarjakuva-analyysit ja tuon niistä esiin muutamia tärkeitä yksityiskohtia. Loppukeskustelu on tärkeä ja sen tarkoitus on auttaa huomaamaan, miten erilaiset ennakkokäsitykset vaikuttavat siihen miten luemme mediaa. Käymme yhdessä läpi kaikkien hahmot ja sarjakuvat (voin tarvittaessa esitellä ne osallistujien puolesta) . Pyydän myös loppupalautteen lomakkeen muodossa kaikilta.

ARVIOINTILOMAKE

Hei!

Olen Saara Kartimo. Opiskelen HAMK:ssa ohjaustoiminnan artemiksi ja teen opinnäytetyöni aiheesta Sarjakuva medialukutaidon välineenä. Opinnäytetyöhöni kuuluu sarjakuvapajan kehittäminen. Tämä kysely on osa opinnäytetyötä. Kysely on täysin nimetön ja sen tarkoitus on kerätä tietoja sarjakuvapajan onnistumisesta. Kyselyn tulokset tullaan esittelemään ainoastaan opinnäytetyössäni.

1. Oliko sarjakuvapaja mielestäsi

- Huono
- Välttävä
- Tyydyttävä
- Hyvä
- Erittäin onnistunut

2. Olivatko tehtävät mielestäsi

- Liian vaikeita
- Vaikeita
- Keskitasoa
- Helppoja
- Liian helppoja

3. Miten arvioit ohjaajan työsuoritusta?

- Huono
- Välttävä
- Tyydyttävä
- Hyvä
- Kiitettävä

6. Jotain muuta, mitä haluat sanoa sarjakuvapajasta. Kehitysehdotuksia, kommentteja ohjaajalle...

Kiitos vastauksistasi!